

Slovenske zapovedi

*"Naša slovenščina je, prepričani smemo biti,
eden najlepših jezikov na svetu."*

Jezikoslovec o. S. Škrabec (1844 - 1918)

Veruj v moč in lepoto našega jezika.

Ne imenuj po nemarnem tujih besed.

Posvečuj naše narodne praznike, zahajaj predvsem v tiste templje umetnosti in prosvete, kjer se goji naša umetnost, naša znanost in naš jezik.

Spoštuj jezik svojega očeta in svoje matere, da bo večno živel tvoj rod.

Ne ubijaj s tujkami in spakedrankami blagoglasja in lepote svojega jezika.

Ne prešuštvuj s tujo navlako; ohrani svoj jezik čist in neo-madeževan.

Ne kradi tujim jezikom besed in načina izražanja.

Ne pričaj po krivem zoper svoj jezik; laž je trditev, da je naš jezik trd in reven z izrazi.

Ne želi si mlačne in nezavedne žene, da ti ne bo vzgajala otrok v tujem jeziku in duhu.

Ne želi svojega bližnjega jezikovnega in duševnega blaga; naš jezik je lep in bogat, napredujemo z znanostjo, bogatimo z umetnostjo, a česar še nimamo, si moramo ustvariti sami.

Jezikovni krožek "ODVADA"
V Trstu, 1922

Naslovnica:

16. državne igre Specialne olimpiade Slovenije

Foto: FMS Studio, Matjaž Slejko s.p.

Oče Frančišek in zvonar

3. del

Danes marsikomu odмира čut za stvarnikovo lepoto, ki je vse okoli nas. Če za trenutek ustaviš svoj korak in hlastanje za materialnimi dobrinami, boš v svoji notranjosti zaslišal čudovito glasbo. Prevzeli te bodo najrazličnejši glasovi in petje in počutil se boš pomirjen.

Že naši predniki so občudovali in cenili naravo, znali so prisluhniti melodijam, ki so prihajale iz narave in iz zvonjenja zvonov. Ob prvem svitu so se prebujali ob žvrgolenju ptičjega petja in prijetnem božanju pritrkovalskih melodij, ki so prihajale z domačega zvonika. Včasih čisto od blizu in mogočno, drugič nekje od daleč, izza bližnjega griča. In tako bi morali tudi danes iz popolne tišine ob jutranji zori zapeti praznični zvonovi svojo nežno melodijo.

Zvonovi so prav posebno glasbilo. Po svoji harmonični lepoti in moči glasu jih ni moč enačiti z nobenim drugim. Z visokih lin zvonika se daleč naokoli sliši donenje njihovega mogočnega glasu, ki se nas dotakne v vsakem trenutku in v nas vzbudi vedno drugačno razpoloženje. Zvonjenje zvonov nas spremlja skozi celo življenje. Z nami je od rojstva do smrti. Njihova je pesem veselja in pesem žalosti. Umrlega spremlja na zadnji poti, žive vabi k molitvi in naznanja praznični dan. Njihova melodija sporoča, kdaj je čas za delo in kdaj za počitek.

Tudi drugi instrumenti in njihova glasba nam v duši lahko vzbudijo razna občutja, a tega ne morejo kar sami od sebe. Potrebujejo skladatelja in izvajalce, ki ustvarijo glasbo z različnimi glasovi in ritmi. Pri zvonu pa temu ni tako. Ko zvon zazvoni z edinim glasom, se v nas dogodi nekaj nadnaravnega, nadčloveškega, nekaj božanskega. Posebne in očarljive so melodije pritrkavanja ali zvonjenja. Nobeno drugo glasbilo ne premore česa podobnega, tako mogočnega in edinstvenega. Celo kraljici vseh glasbil – orglam – ne uspe oponašati glasu zvonov, saj bi bila taka glasba tuja in hladna in kaj kmalu bi poslušalcu postala dolgočasna.

Zvonovi so edinstveno nihajoče glasbilo, ker kolebajo (nihajo). Glas nastane z nihanjem zvona. V notranjosti zvona je nameščeno nihajoče kladivo – kembelj, ki udarja ob zvon. Ob udarjanju le-tega po najdebelejšem delu krila zvona, zdaj na eno zdaj na drugo stran, nastaja mogočen glas. Imenujemo ga udarni ton. Ta je sestavljen iz mnogo delnih postranskih višjih in nižjih uglašanih glasov, ki brnijo različno dolgo. Najdaljše brni najnižji postranski glas. Ta daje zvonu moč in lepoto. Od teh glasov in njihove natančne razporeditve je odvisna barva, čistost in lepota. Kvalitetni zvonovi imajo tudi preko 300 delnih naravnih harmoničnih glasov in so kakor pravi uglašen zbor.

Za nastanek kvalitetnega zvona je potrebno vložiti veliko truda in trdega dela. Najprej je potreben natančen načrt, ki nastane po natančnih raziskavah, izračunih, merjenjih, risanju in preizkusih. Tega livarji v večini primerov ne delajo, zato so pogosto njihovi izdelki manj kvalitetni. Naročniki zvonov so največkrat preprosti ljudje, ki ne vedo, kaj je potrebno, da bo zvon izdelan kvalitetno, kot tudi ne vedo, kakšne lastnosti mora imeti vzoren zvon kot glasbilo. Livar natančno ve, da bodo ljudje največkrat mislili, da je zvon kvaliteten, če bo poskrbel za njegov dober izgled. Zato bo zvon primerno okrasil in pobarval. Mnogi zvonove tudi v notranjosti brusijo. S tem želijo nekoliko popraviti zgrešen osnovni glas. Pri tem pa porušijo ostalo harmonijo delnih postranskih glasov. Tak zvon postane invalid in je prava glasbena pokveka. Če želimo imeti dobro glasbilo, zvonov nikoli ne smemo piliti. Žal pa je za nastajanje kvalitetnega glasu pri zvonu prav to narobe. Svetleča površina, barva, napisi in ikone svetnikov na zvonu njegov glas prej uničujejo, kot pa izboljšajo. Zato je takšno početje nepravilno in za stroko nedopustno. Livarji zvonov za takimi posegi največkrat skrivajo svoje neznanje in napake.

Da bi bilo takšnih primerov čim manj, je škof imenoval izučenega strokovnjaka – kolavdatorja. Njegovo delo je, med drugim, natančno pregledovanje zvonov, glasovno ocenjevanje zvonov in nadzor nad pravilnostjo delovanja opreme. Če ugotovi, da je za naročnika livar naredil glasovno slab zvon, ga mora zavriniti. Tedaj je livar dolžan izdelati novega. Mnogi naročniki zvonov tega ne vedo in kupijo lep okrašen zvon, misleč, da so kupili najboljšega. Zato velja priporočilo, da brez mnenja pooblaščenega kolavdatorja ne kupujemo niti zvonov in niti opreme. V preteklosti je bilo storjenih veliko napak in posamezniki so se in se še trudimo, da bi se jim v bodoče čim bolj izognili in bi izdelali kvalitetne in lepo uglašene zvonove. Le takšni zvonovi lahko dolga desetletja in stoletja s svojo uglašeno glasbo razveseljujejo ljudi, ki živijo v njihovi bližini.

Starejši in modri ljudje iz naše okolice imajo veliko znanja in poznajo številne poučne zgodbe. Že v mladosti sem jim rad prisluhnil in mnoge me spremljajo vse do današnjih dni. Na tečajih in glasbenih šolah za

pritrkovalce zvonarje jih rad pripovedujem in prenašam na mlajše rodove. Tako kot pritrkavanje je tudi pripovedovanje zgodb pomemben del slovenske kulturne dediščine.

Slovenski narod je vedno ljubil glasbo zvonov. Ko je bilo potrebno kupiti nove zvonove, ni bilo preveliko nobeno odrekovanje, nobena žrtev in noben napor. Po vojnah ni bilo denarja niti za kruh, a za prispevek za zvonove so ljudje vedno našli denar. Zvonovi so ljudi vedno združevali in v njih vzbujali dobroto in ljubezen. Krepili so narodno zavest in občutek pripadnosti slovenskemu narodu, kulturi in cerkvi. Ljudje so se tako povezovali, sodelovali in živeli v sožitju.

V rani mladosti sem z največjim veseljem pomagal staremu zvonarju vleči vrvi. Zame je to bilo nepozabno doživetje, ko je izpod njegovih potnih rok zadonela pesem zvonov. Spominjam se s kakšnim spoštovanjem je opravljal svoje delo. Ko sva odzvonila avemarijo, je rad posedel pod staro lipo, z velikim klobukom na glavi in si po čelu brisal pot.

»Hvala Bogu za današnji dan,« je dejal in napravil velik križ.

Naučil me je veliko zanimivega o zvonjenju, zvonovih in o starih navadah. Zelo rad mi je pripovedoval zgodbe. Kasneje sem ugotovil, da je bil preprost, a zelo razgledan človek. Bil je pritrkovelec, orglar in pevec, veliko je bral in se učil. Nanj sem se spomnil, ko sem po mnogih letih našel prevod zgodbe, ki mi jo je nekoč pripovedoval tudi on in pripoveduje o tem, da nič ni nemogoče, posebno pa ne nakup zvonov.

Na griču nad mestom so sezidali cerkev. Pročelje je bilo še prazno, križ na vrhu je bil umetniško izdelan in narejen iz kovanega železa. Kupola je bila podobna mravljišču. Ob njej se je v zrak dvigal pravokoten zvonik, ki se je končal v piramido, na katero je mojster Štefan postavil neke vrste kamnito melono s kljunastim petelinom. Ta je cvileč in škripajoč kazal smeri vetrov. Sanje očeta Frančiška so se tako uresničile. Po treh letih je bila cerkev, ki jo je bil začel ubog, samotni redovnik brez denarja, z edino pomočjo svojega oslička, končana.

Pri gradnji so pomagali meščani. Vsi so delali zastonj. Moški so zbirali kamenje, kopali pesek, apnarji so žgali apno, zidarji zidali. Oče Frančišek je staknil celo znanega slikarja, ki je poslikal strop. Naredil je dvojce lepih svetlih slik, ki sta predstavljali prehod skozi Rdeče morje in deževanje mane v puščavi.

Oče Frančišek je bil srečen. S svojim pokornim in potrpežljivim osličkom sta stala pred cerkvijo. Oče Frančišek ga je božal za uhlji. Govoril mu je kakor prijatelju: »Ali vidiš, da bova z božjo pomočjo le postavila cerkvico? In tvoja zasluga pri tem ni ravno majhna. Rekel bi celo, da si na svojem hrbtu sam prinesel vso cerkvico. Nisi zaman grel Jezuščka v jasicah in nisi ga zaman sredi zmagoslavja nesel na hrbtu v Jeruzalem. Gospod ti bo gotovo to štel v dobro. In ker ti ne more dati nebes, ti bo dal potrpljenje, ubogi osliček, in bo prav zato dal rasti posebno lepe šope mehkih osatov, tistih debelih mesnatih vijoličastih cvetov, ki so ti tako všeč. Glej ga. Tu je eden.« Pokazal mu je travnik ob cerkvi, kjer je rasel osat in mu rekel: »Pojdi, osliček, in jej!«

Stari osliček je zagledal vijoličasti šop in si mislil: »Čudno, da ves dan hodim gor in dol po tem travniku, pa nisem nikoli opazil teh osatov. Da ni to kakšen čudež očeta Frančiška, Bog mu daj zdravja! Vedno kakšno skuha, ta sveti starček!«

Podrgnil je svoje uhlje ob prekrasno redovnikovo brado in se skakljaje pognal proti šopom osatov, ki so zanj vzcveteli na cerkvenem travniku.

Oče Frančišek si je zadovoljno ogledoval cerkev. Ob pogledu na zvonik pa mu je obraz zatemnila senca žalosti. Cerkvi je manjkalo še zvon, ki bi zvonil jutranje angelovo čaščenje, ob mraku večerno avemarijo in ki bi klical kmete iz vasi k cerkvenim opravilom. Razmišljal je, kaj mu je storiti, da bi prišel do zvona. Sam ni imel denarja in niti misliti ni bilo, da bi mu lahko kdo podaril tako dragocenost. Zvonove so navadno naročali v oddaljenih mestih, toda Frančišek je vedel za zvonarja, ki je stanoval v bližnji vasi. Bil pa je ta zvonar izredno osoren, a je vlival zvonove, ki so sloveli po vsem kraljestvu.

»Kaj, ko bi šel k mojstru in bi ga prosil, da mi da en zvon za vbogajme?« si je dejal oče Frančišek. »Kdo ve, morda se bo dobri Bog dotaknil njegovega srca.« To je rekel in že se je napotil k njemu.

Ko je prišel k mojstru v delavnico, je ta ravnokar preizkušal prekrasen zvon, težak deset stotov in velik za moža. Na zunanji stani je bil ves okrašen s podobami svetnikov. Na tleh so bili razmetani kosi velikega kalupa (ostanki gline, v katere je vlijal zvon), ki je imel v sebi liv. Mojster se je kopal v znoju, ko je, stoje pred zvonom, brez srajce in ves zasoplen, vlekel pipo, ki si jo je sam izrezljal iz korenine, ter na njej upodobil glave rogatega hudiča.

»Bog bodi hvaljen,« je pozdravil oče Frančišek, ko je stopil v delavnico.

»Amen, na veke,« je odgovoril mojster z odkritim namenom, da bi osmešil redovnikov pozdrav. Potem ga je pogledal od vrha do tal in ga oholo vprašal: »Kaj pa hočeš?«

»Zvon bi rad,« je odvrnil oče Frančišek, »pa sem stopil semkaj pogledat, če mi ga daš.«

»Jaz sem zvonar in ne zdravnik,« je odvrnil mojster in krepko pljunil na tla. »Denar na roko in, glej, dam ti zvon, ki bo vreden sv. Petra v Rimu. Med litjem mi je padla v talilnik (talilno peč) velika srebrna ura, zato je zvon dobil glas, ki je podoben trombi nadangela Gabrijela.« Ob teh besedah se je približal zvonu in s členki večkrat potrkal obenj, da je votlo zabrnelo.

»Bog te blagoslovi, mojster, toda vprašati mene, ubogega redovnika, po denarju, je kakor vprašati slepca po vidu in mrtveca po hoji. Pač pa mi ga daj vbogajme, in videl boš, da ti bo Previdnost povrnila tisoč in tisočkrat na način, ki ga le ona pozna.«

Mojster je zavpil: »Se ti je zmešalo? Zvon, ki tehta deset stotov in za katerega sem porabil litine za več kot tisoč dukatov? Ti je res udarilo na možgane?«

»Nikar se ne jezi, mojster,« je sladko odvrnil oče Frančišek. »Bog je bogat in ti lahko plača več kot tisoč dukatov. Cerkev, kateri je namenjen ta zvon, je bila sezidana iz same miloščine in vsi so mi pomagali, ne da bi vprašali po denarju. Tudi zvon mora v cerkev priti v obliki miloščine. Daj mi ga torej, in Kristus naj te blagoslovi, jaz pa ga bom takoj zagrabil in odnesel.«

Mojster je od nog do glave še enkrat premeril očeta Frančiška in nato bruhnil v smeh. Čeprav je bil redovnik prej večje postave kot majhne in s prsmi atleta, bi tega zvona ne mogel odnesti s seboj, niti kemblja. Zato mu je mojster livar, prepričan, da mu predlaga nekaj nemogočega, dejal: »Prav. Če si zmožen sam odnesti ta zvon, ti ga dam brez plačila.«

»Prav res? Ga daš?« je vprašal oče Frančišek.

»Na svojo dušo stavim,« je rekel mojster in mu pri tem namignil, »kar vzemi ga, če moreš.«

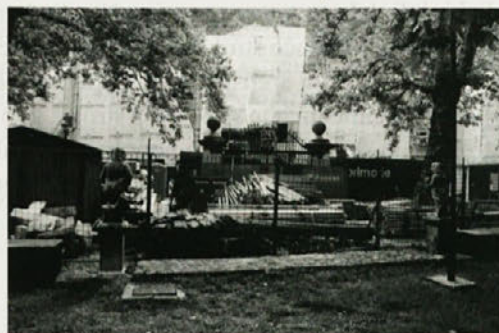
»Bog bodi zahvaljen!« je dejal oče Frančišek, se pokrižal, si razvezal vrv in stopil bliže k zvonu.

Mojster se je režal kot nor, se grabil za trebuh in se trepljal po bedrih. »Le glejte ga, gospodje, le glejte ga! Na hrbtu bi rad odnesel zvon, težak deset stotov.« Oče Frančišek se ni zbegal. Skozi jarem zvona je pretaknil vrv, jo zavozlal, zvon pobožal, kakor bi bil deklica, in ga ljubko nagovoril: »Lamunindi ia ... « (»Pojdiva, pojdiva.«) in si ga oprtal, kakor bi bil iz papirja. Ko ga je mojster videl z ogromnim zvonom na hrbtu odhajati iz delavnice, ne da bi se pod težo zvona sklonil, je skočil na cesto in s široko razprtimi očmi začel vpiti: »Hitite, ljudje, hitite ... hudič odnaša zvon.« Med tem pa so že vse golobice v vasi začele krožiti okoli Frančiškove glave in žene na podbojih so poklekale in se tolkle po prsih, govoreč mojstru livarju: »Hudič? Ne vidiš, tepček, da je to veliki prijatelj revežev, naš vaščan, oče Frančišek?« Oče Frančišek pa je stopal z ogromnim zvonom, ki se mu je zibal na hrbtu, blagoslavljal je žene in božal otroke, ki so hiteli k njemu iz vseh vaških ulic.

Obzgodbisemijeporodilorazmišljanjeotem,kolikosolidarnosti in pripravljenosti pomagati drug drugemu premoremo danes? In koliko modrosti pa premorejo naši izvoljeni predstavniki ljudstva, ki smo jim zaupali v roke kraj, občino, državo, da bi pripravili nas, vse bolj odtujene ljudi, da stopimo skupaj in naredimo nekaj za skupnost, zato da bomo vsi živeli bolje, da bomo srečnejši, da se bomo zavedali svojih korenin? Da bomo zmogli ohraniti in prav poskrbeti za propadajoče

kulturne spomenike? Kdaj se bo ponovno zgodil preskok v naših glavah in srcih, da bomo za trenutek postali in odkrili pomen duha preteklosti, ki naj ostane tukaj in zdaj? Naši predniki so imeli mnogo manj šol, kot jih ima danes večina med nami, dobro pa so vedeli, kaj pomeni živeti v narodno zavedni skupnosti.

Spomnil sem se tudi na pokojnega požrtvovalnega mojstra g. Antona Božiča, vodja in učitelj pritrkovalcev, ki mi je pripovedoval, kako so domači mladi zvonarji po drugi svetovni vojni skrivoma sneli zgodovinski zvon iz grajske kapele v Vipavi. Vse preostale zvonove je že prej pobrala vojska. Iz njih so ulili topove. V domačem zvoniku sv. Štefana je ostal le veliki Štefanov zvon.

Grajski zvon je visel na stari grajski kapeli sv. Bonifacija na strešni zvončnici, ki je imela odprtine za tri manjše zvonove.

Po vojni so ga skrili na varno, ker tedanja oblast ni bila naklonjena kulturnim cerkvenim objektom. Le-te so barbarsko uničevali in pustošili. Mnoge naše kulturne spomenike so za vedno uničili in s tem kulturno lepoto, ki so jo ustvarili naši predniki. Grajsko kapelo so začeli uporabiti za skladišče premoga. Danes kapelo na novo obnavljajo. Ne morem razumeti, zakaj so postavili betonski podporni steber za kor prav na vrata, saj kaj takega ne zasledimo nikjer v nobeni grajski kapeli. Prej je bila le lesena konstrukcija kora, ki ni zastirala pogleda na prostor v kapeli.

S časoma so pritrkovalci zvon na skrivaj prenesli na podružnično cerkev na Gradišču. Služil jim je za pritrkavanje. Zaradi nepravilne uporabe zvona pri pritrkavanju (s kladivi so pritrkovalci udarjali po zunanjem nadokrilju zvona, česar se strogo ne sme, saj je tam zvon najtanjši) je zgodovinski zvon počil. Z nestrokovnim varjenjem poke so zvon dokončno uničili. Pri tem posegu so uničili del napisa in letnico izdelave.

O vrnitvi tega zgodovinskega zvona nazaj na obnovljeno grajsko kapelo, stari leseni konstrukciji v domačem zvoniku, nakupu lesa za obnovo zvonov, o novih in starih zvonovih pa več prihodnjič.

Lep primer, da znamo Vipavci stopiti skupaj in poskrbeti za mnoge kulturne spomenike so mnoga delovišča po Vipavi. Našemu človeku kar srce zaigra ob pogledu na obnovo gradu. Ob vsem tem vsakodnevem vrvežu moramo pohvaliti vse, ki si prizadevajo in se trudijo za materialni in duhovni razvoj našega kraja. Ne pozabimo, da je dela veliko in moramo postoriti še mnogo.

Naš drugi največji ponos, ki je ustvarjal stoletje kruh našim prednikom, je stara propadajoča vinarska. Zagotovo bi bila ureditev muzejskega prostora za turiste prava poslastica. Daleč na okoli ni takšne kleti.

Kakor zanimivost bi omenil, da v tem času poteka na Sveti gori nad Gorico obnova največjih bronastih zvonov pri nas. Tudi Vipavci sodelujemo in pomagamo. Zopet ugotavljam, da se nismo mnogo naučili iz preteklih napak in svaril naših kolavdatorjev. Iz meni neznanih razlogov so zopet delo dobili tuji monterji namesto naši, čeprav sem se zelo prizadeval, da do tega ne bi prišlo. V teh kriznih časih podpirati tujce, namesto

da bi dali delo in s tem razvoj našim ljudem, ni vzorno dejanje in je vredno vse graje. Imamo zelo cenjene in sposobne domače strokovnjake. Darovalci za obnovo in javnost imajo pravico vedeti, kako se ravna. Zelo težko pridobljena sredstva bomo spet po nepotrebnem vrgli stran. Kakor je že v navadi pri nas pri večini stvari, da imenovana strokovna stroka, ki bi morala odločati o pravilni dolgotrajni obnovi, ne odloča. O tako strokovnih stvareh odločajo popolnoma neuki skrbniki. Zaradi takih in podobnih dejanj prihaja do ponovnih predčasnih popravil, slabih nekvalitetnih obnov. Jasno, v korist monterja, ne nas.

(se nadaljuje)

*Mark Česen,
kolavdator zvonoslovec*

Eden od biserov vipavske cerkvene umetnosti

Kot upokojena knjižničarka si krajšam čas s pregledovanjem starejših revij in pred kratkim je pritegnil mojo pozornost droben zapis v Zborniku za umetnostno zgodovino, L. V., Ljubljana 1925, str. 79, 80. Objavljena je tudi črno bela fotografija tabernaklja v vipavski cerkvi. Gre za prelep tabernakelj na Marijinem oltarju, obdajajo ga male glavice angelčkov, izdelane iz belega marmorja. Ker je bil članek napisan že pred davnimi petinosemdesetimi leti, je morda prav, da ga ponovno objavimo v celoti in se tako tudi spomnimo cenjenega predvojnega umetnostnega zgodovinarja **Viktorja Steske**. V prispevku je omenjen nam vsem znani baročni kipar Francesco Robba. Kot Vipavka nisem nikoli slišala, da bi v Vipavi našli katero od njegovih del. Navajam ga dobesedno, za ilustracijo pa objavljam fotografijo Marijinega oltarja, kjer se nahaja ta tabernakelj. Dodala sem še nekaj podatkov o kiparju Robbi in umetnostnem zgodovinarju V. Steski:

Tabernakelj v Vipavi

Središče krščanske cerkvene stavbe je oltar, na oltarju pa tabernakelj. Zato so polagali vedno največjo pozornost na ta oltarni del. Priznati pa moramo, da umetniki v tem oziru niso kdovekaj izumili. Oblika se giblje v precej tesnih mejah iznajdljivosti.

Nekaj posebnega, izrednega, vsaj za naše kraje, je tabernakelj stranskega oltarja na listni strani v župni cerkvi v Vipavi.

Kovinska vratca z izčežiliranimi podobami Kristusa na križu, Marije in sv. Janeza, obkrožuje šest angelskih glav. Te glavice so kaj ljubko izdelane; obrazi so nežni, mehki. Vrhnja in spodnja glava gledata pročelno predse, vendar je spodnja nagnjena nekoliko navzdol; stranske glavice so obrnjene proti sredi, vendar tako, da kažeta levi profil, desni pa skoro tri četrtine obraza. Umetnik je takisto prav modro spravil življenje in razliko v skupino.

Nad tabernakljem podpirata dve angelski glavici podstavek, na katerem se izpostavlja sv. Rešnje Telo. Glavici sta nagnjeni, kakor bi se hoteli poljubiti, znak zakramentalne ljubezni. Ob vsaki strani tabernaklja stoji angel, desni držeč v levici klasje, levi pa v levici grozdje, torej simbol sv. Rešnjega Telesa.

Vsa skupina je prav lično iz kararskega marmorja izklesana in je pravi biser baročne plastike.

Ustno izročilo ve povedati, da je bil ta tabernakelj prej v romarski cerkvi v Logu pri Vipavi. Bržkone so ga prenesli v Vipavo, ko so ondi leta 1822 napravili nov veliki oltar. Ta oltar je lepo delo iz samega marmorja in nosi napis:

*ConsoLatriCI affLIctorVM! pIVs et gratVs ager VIPaCensIs sVb
epIsCopo Iosepho Valant et nVtV gVbernii aras noVas saCrAVIt VotIs. Decano et parocho Francisco Stuker
et Cammerario Joanne Dollenz zelo comitatis per Venetum Geraldon. Ad perpetuam rei memoriam.*

Ta kronogram daje letnico 1822. Bržkone je tega leta, ko je postavil Geraldon iz Benetk veliki oltar v Logu, prišel tabernakelj v Vipavo. Zgodovinsko se doslej še ni moglo dognati, kdo bi ga bil napravil. Če pa te glavice pregledamo, moramo reči, da so povsem Robbove. Zato je verjetno, da je ta tabernakelj izklesal Robba. Glavice so popolnoma take, kakršne so Robbove v Vjesniku hrvatskoga arheološkega društva nove serije XIV, 1915–1919, str. 224 in 235. Mogoče je, da nam kaka listina to vprašanje bolj natančno reši.

Gledalca ne sme motiti, da na sliki na prvi pogled vidi deset angelčkov. Avtor prispevka namreč pravi, da tabernakelj obdaja šest angelčkovih glav. Dve glavici na vrhu posebej navaja kot podstavek za monštranco, dva celopostavna angelčka ob straneh pa dopolnjujeta kompozicijo. Morda šest glav ponazarja starozavezno Davidovo zvezdo, včasih imenovano tudi Salomonov pečat. Šest krakov zvezde simbolizira božjo prevlado v veselju, v vseh šestih smereh: na jugu, severu, vzhodu, zahodu ter spodaj in zgoraj. Štirje zunanji angelčki pa predstavljajo štiri krake novozaveznega križa, simbol krščanstva. Pokončni steber pomeni Logos, duha, Boga, prečka pa Geo, zemeljsko, človeka.

Morda je še kdo po umetnostnem zgodovinarju Viktorju Steski ugotavljal avtorstvo tega tabernaklja oz. izdelave marmornatih angelčkov, a doslej še nisem zasledila o tem nobenih podatkov. Če so v cerkvenem arhivu ohranjeni računi, bi morda iz njih razbrali, kdo je naredil to ljubko umetnino.

Viktor Steska

(r. Ljubljana 1. 1. 1868, u. 1. 1. 1946)

Bil je teolog, kulturni in umetnostni zgodovinar, tajnik in ravnatelj škofijske pisarne, referent za bogočastje, velik poznavalec cerkvene umetnosti, ustanovitelj in vodilni član Društva za krščansko umetnost, svoje razprave je objavljajl v skoraj vseh predvojnih pomembnejših revijah. Imenovali so ga tudi slovenski Vasari, saj je napisal temeljno delo Slovenska umetnost I. Slikarstvo (1927).

(povzeto iz: Enciklopedija Slovenije, zv. 12, Ljubljana 1998, str. 314.)

Francesco Robba

(r. Benetke 1. 5. 1698, u. Zagreb 24. 1. 1757)

V Benetkah izšolan kipar in stavbar. Okrog leta 1721 je prišel v Ljubljano in postal sodelavec kamnoseka L. Misleja, leto kasneje se je poročil z njegovo hčerko Terezijo in postal ljubljanski meščan. Po ženini smrti se je poročil z Ano Marijo Petterman. V obeh zakonih se je rodilo 12 otrok. Bil je največji umetnik baroka na Slovenskem. Največja dela:

Vodnjak treh kranjskih rek na Mestnem trgu v Ljubljani, veliki oltar v uršulinski cerkvi v Ljubljani, veliki oltar v šentjakobski cerkvi v Ljubljani, oltar sv. Rešnjega Telesa v ljub. stolnici, etc. (povzeto iz: Enciklopedija Slovenije, zv. 10, Ljubljana 1996, str. 246.)

Ana Florjančič

Kruta smrt vipavskega sina

Tako so zapisali v avstrijskem Stadschlainingu ob 550. obletnici ustanovitve mesta in 541 letih usmrtitve viteza barona Andreja Baumkircherja. Za vipavskega sina so poimenovali Andreja Baumkircherja, ki je bil rojen v Vipavi okrog leta 1420 očetu Viljemu in materi Katarini. Stari oče Jurij, ki je prišel v Vipavo

opravljat službo grajskega oskrbnika, je bil meščanskega porekla iz Gradca. Baumkircherjeva družina si je v Vipavi precej opomogla in posestvo razširila na več kmetij in tudi mlinov. Oče Viljem je s pomočjo zvez omogočil sinu Andreju, da se je šolal na Dunaju in tako je mladost preživel na cesarskem dvoru Friderika III.

Andrej je bil na dvoru poznan po svoji moči in po veliki postavi, saj je bil precej višji od sovrstnikov. To mu je omogočilo, da se je šolal za vojaški poklic in kmalu je tudi zasedel pomembna poveljniška mesta. Na dvoru je spoznal tudi Erazma Predjamskega, s katerim sta postala velika prijatelja. Andrej je kot poveljnik služil Frideriku III. in leta 1452 je ubranil Novi Dunaj pred stanovsko vojsko. Cesar mu je v

zahvalo poklonil grad Schlaining na Gradiščanskem in dovolil kovati lasten denar.

V vojaških pohodih je dosegel še veliko pomembnih uspehov. Kasneje je prišlo do zapletov in upora, ker mu cesar ni plačeval stroškov za vojsko. Leta 1471 so ga povabili v Gradec na pogajanja, z zagotovilom proste poti, a so ga s prevaro zajeli in obglavili. Prijatelj Erazem se je temu uboju maščeval in na dvoru do smrti zabodel maršala cesarske vojske.

Danes okrog gradu Schlaining leži mesto

Stadschlaining, ki se je iz starega obzidja precej razširilo. Stari del mesta z gradom pa je še vedno lepo originalno ohranjen. Mestece ima okrog 2000 prebivalcev, ki se kar donosno ukvarjajo s turizmom. Glavna ulica še vedno nosi ime po Andreju Baumkircherju. V samem gradu je poleg muzeja še Univerza s programi miru, varnosti in preučevanja konfliktov.

Na račun bližajoče se obletnice so Avstrijci iskali povezavo, od kod prihaja njihov ustanovitelj. S pomočjo gospoda Draga Kolenca (zgodovinarja, popotnika, potopisca) so našli prve kontakte z mano in od tu se začenja navezava. V lanskem septembru je avstrijska delegacija obiskala Vipavo. Najprej je bilo srečanje z občinskimi strukturami, nato pa je sledil dvodnevni ogled znamenitosti Vipave in okoliških krajev. Seznanili so nas, da pripravljajo velik dogodek v počastitev obletnice in bogato razstavo v gradu, ki bo odprta več mesecev. V veliko pomoč pri prevajanju in vodenju po Vipavi je bil turistični vodič Jože Kebe. V začetku marca tega leta so nam sporočili datum dogodka in povabili, da se udeležimo prireditve ob otvoritvi. Otvoritve, ki je bila 29. aprila, se je udeležil podžupan Občine Vipava gospod Bogdan Godnič, Vipavska vinska kraljica Lea Mlečnik, predstavniki TRG-a, gospod Jože Kebe in nekaj vinarjev, pa domači iz Cejkotove domačije, ki so predstavljali vina, sire, pršut, domače likerje in domače pecivo.

Dogodek se je pričel tako, da so nas najprej povabili na slavnostno sejo sveta, kjer so zgodovinarji orisali aktivnosti in zasluge viteza Baumkircherja. Sledile so še ostale protokolarne aktivnosti s predstavitvami in izmenjavo daril. Dogodek se je nadaljeval s proslavo, otvoritvijo razstave in kulturnim programom. Nastopili so pihalni orkester, kulturno društvo, šolarji ... Za prireditev so uredili pravcati novi amfiteater. Ob Andreju B. so vedno poudarjali, da vitez prihaja iz Vipave v Sloveniji. Verjetno v Avstriji še nikoli ni bila tolikokrat v enem dnevu izrečena Vipava in Slovenija. Razstava je umeščena v nekaj

prostorov v gradu in predstavlja veliko tiskanega gradiva in eksponatov iz tistega časa. Med eksponati so najbolj zanimive osebne Andrejeve stvari, med katerimi je tudi njegov samostrel in denar iz njegove kovnice. Na razstavi je postavljeno še nekaj orožja, posode in oblačil iz tistega časa. Kovali so tudi spominski kovanec. Po razstavi so nam razkazali še stari del mesta s pomembnejšimi znamenitostmi.

Kulturnemu programu je sledila predstavitev na stojnicah. Avstrijci so imeli gostinsko ponudbo s hrano in vini iz njihovega kraja. Obiskovalci otvoritve so bili izredno navdušeni nad vipavskimi vini in ostalimi vipavskimi dobrotami, se ob naši stojnici zadržali največ časa in veliko jih je vina tudi kupilo. Kot je običaj, se je slovesnost zaključila ob vipavskih vinarjih. Navezanih je bilo tudi nekaj stikov za nadaljevanje sodelovanja. Organizatorji so se zahvalili za našo udeležbo in odlično predstavitev ter nakazali, da nas na jesen obiščejo kar z nekaj avtobusi obiskovalcev.

Več si lahko ogledate na:

<http://www.stadtschlaining.at/system/web/news.aspx?>

[bezirkonr=0&detailonr=222962949&menuonr=219707080](http://www.stadtschlaining.at/system/web/news.aspx?bezirkonr=0&detailonr=222962949&menuonr=219707080)

<http://regionaut.meinbezirk.at/stadtschlaining/kultur/ritter-baumkircher-d172132.html>

*Tekst in fotografije
Jožko Člekovič*

Bitka na Nanosu – 70 let pozneje

Letos mineva 70 let bitke na Nanosu – Spopad skozi italijanske dokumente

Letos mineva 70 let bitke na Nanosu, ki je za Primorje nesporno velik mejnik v dolgotrajnem procesu nacionalnega osvobodjenja. Bitko na Nanosu dobro poznamo iz mnogih izpovedi in zapisov njenih udeležencev, vendar tudi v tem primeru obstajata dve plati. Doslej še nikjer ni bil zapisan takratni italijanski pogled na dogajanje, pa tudi italijansko videnje samega spopada ne. Sicer ni znano, ali je morda kateri od udeležencev bitke na Nanosu z italijanske strani še živ, vendar pa v italijanskih vojaških arhivih obstajajo vojaški dokumenti, načrti in poročila o dogodku.

Nanos na vojaški skici iz tistega obdobja in obroč s številom vojakom, sklenjen okoli njega.

Ko govorimo o začetkih oboroženega upora primorskih Slovencev, se moramo zavedati, da ta upor – strateško gledano – za italijanski režim in za njegove oborožene sile ni predstavljal velike grožnje. Italijanski vojaki so bili vpeti v hude boje v Severni Afriki, Sovjetski zvezi, Jugoslaviji in drugje, kjer so bojevali hude bitke in imeli ogromne izgube, tam pa se je odločala tudi usoda italijanske ekspanzionistične politike in Mussolinijevih osmih milijonov bajonetov. Poleg tega je bilo primorsko ozemlje del fašistične Italije, ki ga niso pokrivala bojne operativne enote, ampak drugorazredne enote rezervnega poziva, ki sta jim poveljevali poveljstvi vojaških con Gorica in Trst.

Oborožen upor jih je presenetil

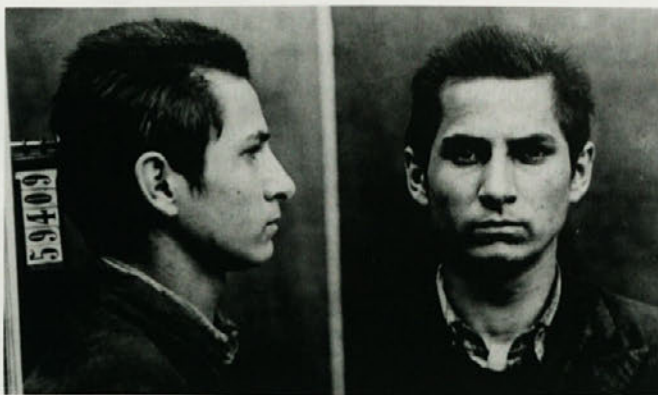
Italijanski dokumenti kažejo še na nekaj drugega: medtem ko so italijanska poveljstva v Sloveniji že leta 1940 in nato aprila 1941 pričakovala gverilsko delovanje proti okupaciji, tega niso pričakovala na območju Primorske. Oborožen upor z absolutno podporo ljudi je italijanske oblasti presenetil in potrebovale so dolgo časa, da so se nanj ustrezno odzvale. Akcija na Nanosu je bila začetek tega odziva, ki je bil brezkompromisen, surov in predvsem v odnosu do civilistov zločinski.

Italijanske oblasti so vse od januarja 1942 dobivale informacije, da je na Vipavskem večja skupina upornikov, že 9. aprila 1942 je to informacijo potrdil delavec, ki je na Nanosu srečal skupino 20 oboroženih neznancev. Zadrževali naj bi se pri Pižentih in mu sicer zagrozili, da o srečanju ne sme govoriti, informacija pa je kljub temu prišla do italijanskih oblasti. Te so akcijo pregona organizirale v največji tajnosti, saj so vedele, da bo vsak večji prihod italijanskega vojaštva vznemiril lokalno prebivalstvo in s tem alarmiral partizane.

Policija je že 11. aprila 1942 od vojaških oblasti prosila za 1500 vojakov, s katerimi bi prečesali Nanos. Poleg tega je na vsak način poskušala ugotoviti mikrolokacijo, kje se nahajajo partizani, vendar pri tem ni bila uspešna.

Načrt za napad je bil pripravljen 16. aprila 1942, pripravilo ga je poveljstvo vojne

cone Gorica. Po načrtu naj bi v enotah, ki so bile zbrane z različnih koncev, v akciji sodelovalo 1456 pripadnikov italijanske vojske. Italijanski načrti ne govorijo o napadu na partizane, saj je iz ohranjenih dokumentov razvidno, da niso natančno vedeli, kje se nahajajo. Dokumenti dosledno govorijo o akciji

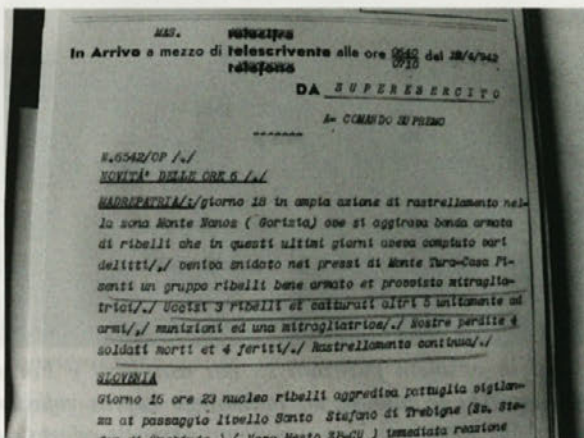

Viljem Dolgan – zaporniška fotografija v času sojenja iz rimskega zapora Regina Coeli.

pregleda in čiščenja planote Nanos, zato informacije o izdajstvu ni mogoče dokazati. Italijanske oblasti niso imele niti približne ocene, koliko partizanov lahko pričakujejo na Nanosu, vedele pa so, da naj bi jih vodil »nek« Rudi. Zanimivo je tudi, da se v italijanskih operativnih dokumentih pojavlja slovensko ime »Monte Nanos« in ne italijanska verzija poimenovanja »Monte Re«.

Operativni in blokadni del

Pri akciji na Nanosu so Italijani uporabili svojo standardno protigverilsko taktiko, ki so jo, ob ostalem, izvajali med obema vojnoma pri zatiranju uporništvu v Libiji in pozneje v Etiopiji. Namen je bil izvesti širšo blokado prostora, nato pa z močnimi kolonami z različnih lokacij prodirati proti skupni točki. Tudi v tem primeru so bile italijanske enote razdeljene na operativni del, ki je prodiral, in blokadni del. Jedro operativnega dela so predstavljali pripadniki t. i. protipadalskih skupin, ki so bile razmeščene po vsej Italiji s ciljem boja proti morebitnim padalcem in diverzantskim skupinam. Proti Nanosu so napotili 20 takšnih skupin (deset z območja Gorice in deset z območja Trsta). Skupno so štejele 400 pripadnikov, od tega 20 oficirjev in 40 puškomitraljezov. Tem skupinam so v operativnem delu dodali še 50 karabinjerjev iz Gorice, 100 alpincev iz 9. alpinskega regimenta iz Solkana, 100 bersaljerov iz 11. regimenta iz Gradiške in 36 pehotnikov iz 32. regimenta z dvema minometoma 81 mm.

Del operativnega poročila za dan 19. aprila 1942, namenjenega Benitu Mussoliniju, z informacijo o nanoški bitki.

Enote za blokado pa so bile razdeljene tako:

- Gozdarska hiša (južno od Bezjakov – dolina Bele) – Sanabor: 50 pripadnikov mejnih enot (GaF), sicer stacioniranih v Črnem Vrhu;
- Sanabor – Vipava: 50 pripadnikov GaF XXII. sektorskega oskrbnega centra iz Vipave in 25 policistov iz Vipave;
- Vipava – začetek vojaške poti, ki vodi na Nanos (proti Barnicam): 250 pripadnikov bataljona »Val Cismon« in 25 policistov iz Vipave;
- začetek vojaške poti, ki vodi na Nanos (proti Barnicam) – Ponikve: 130 karabinjerjev čete iz Postojne, 100 policistov, 140 vojakov različnih formacij in 50 pripadnikov GaF XXIII. sektorskega oskrbnega centra iz Postojne;
- Ponikve – Gozdarska hiša (južno od Bezjakov – dolina Bele): 50 pripadnikov mejnih enot (GaF), sicer stacioniranih v Podkraju.

Pavle Ruš z Gradišča nad Vipavo – zaporniška fotografija v zloglasnem in še vedno aktivnem rimskem zaporu Regina Coeli, nastala v času sojenja.

Videti je, da Italijani niso imeli dovolj moštva, da bi Nanos hermetično zaprli, ampak so se morali zadovoljiti s postavljanjem zased in zapor, kar je po spopadu dejansko omogočilo večini partizanov uspešen umik z Nanosa.

Lokalne karabinjerske postaje in postaje vojaške policije so bile določene kot telesa za koordinacijo med vsemi enotami. Prav tako je bila z dodatnimi patruljami XXIII. sektorja GAF okrepljena stara rapalska meja. Enotam, ki so izvajale čiščenje terena na Nanosu, je poveljeval major Carlevaris iz 9. alpinskega polka, celotni operaciji pa je poveljeval poveljnik vojne cone Gorica, karabinjerski general Giuseppe Beata.

Akcija v močnem nalivu in burji

Akcija je bila relativno dobro pripravljena, enote so dobile ukaz istega dne, ko je bil načrt pripravljen, to je 16. aprila 1942. Po tem ukazu so se morale enote iz bolj oddaljenih krajev, iz Vidma, Gorice in Črnega Vrha, 17. aprila 1942 ob 17. uri zbrati v vojašnici Brunner v Vipavi (današnja Vojašnica Janka Premrla - Vojka Vipava). Operativni del je 18. aprila 1942 ob 4.30 prav iz te vojašnice odšel na zbirna mesta kolon, od koder je 5.30 začel s pohodom proti Nanosu. Akcija se je začela v temi, v močnem nalivu in burji, kar je še poudarilo faktor presenečenja.

Ujeti in obsojeni partizani so bili ustreljeni v Forte Bravetti, ki je bilo še do nedavnega zaprto vojaško območje. Zdaj je to zelo neurejeno območje odprto za obiske in pod upravo mesta Rim. Spominsko ploščo pred vhomom v objekt so postavili v spomin na italijanske rodoljube, ki so bili po septembru 1943 tam ustreljeni s strani nemških oblasti oziroma s strani novih fašističnih organov. Na njej ni napisanih imen ustreljenih slovenskih partizanov, niti francoskih, angleških in jugoslovanskih vohunov, čeprav so življenje darovali za isto stvar. (Foto: M. Bizjak, maj 2011)

Kolona pod poveljstvom majorja Carlevarisa, ki je iz Sanaborja po cesti prodirala proti Ježu (Abramu), je za tem, ko je slišala strele, spremenila smer napredovanja in se usmerila proti Pižentom. Poveljujoči celotne operacije, general Beato, je takoj ukazal delu te kolone preusmeritev proti Ledeniškemu hribu in Črnjavškemu vrhu. Cilj je bil onemogočiti partizanom umik v tej smeri. Spopad se je končal okoli 14. ure. Partizani so se bili pod hudim nasprotnikovim pritiskom prisiljeni boriti v več manjših skupinah, najhujši boji pa so potekali pri Pižentih in koti 890. Na dominantni koti 890 so partizani imeli tudi mitraljez in puškomitraljez, ki sta ju upravljala Pavle Rušt in Anton Vičič, po smrti slednjega pa naj bi zbrojevko prevzel njegov brat Franc Vičič. Na koncu so z zbrojevko ujeli Franca Srebota iz Hrastja pri Pivki. Pavle Rušt naj bi bil po italijanskih informacijah najprej ranjen v desno roko, skoraj istočasno pa naj bi drugi strel zadel ročno bombo, ki jo je nameraval vreči med italijanske vojake, tako da naj bi mu bomba eksplodirala v roki. Iz njegove rimske zaporniške kartoteke je razvidno, da mu je manjkala leva roka in da je bil ranjen v desno ramo.

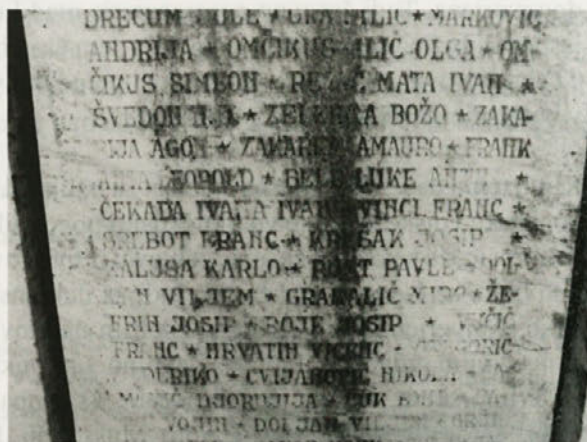
Spomenik jugoslovanskim partizanom, ki so umrli ali bili ubiti v Italiji, na njem so tudi imena junakov z Nanosa. Spomenik je na rimskem pokopališču Prima Porta odkril avtor članka in o tem obvestil tudi ambasado RS. (Foto: M. Bizjak, april 2011).

Na zaplenjenih puškah znak srpa in kladiva

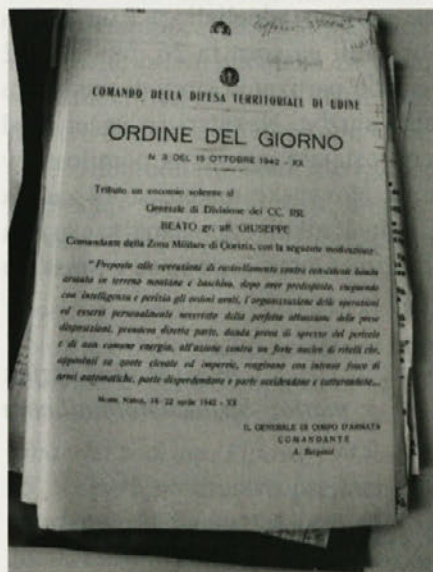
Na bojišču so takoj našli tri trupla partizanov, pet so jih ujeli, med njimi tudi Antona Beleta iz Slavine, ki v bitki na Nanosu po italijanskih informacijah ni neposredno sodeloval, saj se je nahajal doma in se je v partizansko taborišče vrnil prav takrat, ko so ga zasedli Italijani. S to zgodbo je vztrajal tudi pred sodiščem za zaščito države v Rimu, tako da je zelo verjetno tudi resnična.

Na italijanski strani so v spopadu na Nanosu padli štirje italijanski vojaki, med temi dva bersaljera in en pripadnik alpskih enot. Trije so pripadali pripadnikom protipadalskih oddelkov, od teh sta bila dva pripadnika 139. protipadalskega oddelka, ki je bil stacioniran v Vipavskem Križu in oba bi lahko imela slovenska priimka (Furlan in Sabbatini (Sabadini)). Sedem italijanskih vojakov je bilo ranjenih, od teh eden huje. Tri so ranile ročne bombe, štiri pa strelno orožje. Družinam padlih so kmalu po bitki izplačali po 500 lir, nekakšno nadomestilo, ki so ga v dokumentih poimenovali »v slavo padlih«. Ob slovesu od padlih italijanskih vojakov so v Gorici organizirali velik žalni sprevod.

Italijanska vojska je nadaljevala s čiščenjem Nanosa ves dan, akcija je potekala v močnem dežju in megli. Ujeli so še enega ranjenega partizana, sile za blokado pa so pri poskusu preboja blokade enega partizana ubile. Antona Beleta iz Slavine so policisti ujeli v bližini cerkvice sv. Nikolaja nad današnjimi Mlakami pri Vipavi, bil je brez orožja, vendar je imel v žepu dve ročni bombi. 19. aprila 1942 so v bližini Suhega vrha ubili enega partizana. 20. aprila 1942 so karabinjerji ob 16. uri ujeli še Viljema Dolgana iz Topolca. Opazili so ga, ko je v bližini cestarske hiše prečkal cesto Podnanos–Razdrto, bil je oborožen in po krajšem zasledovanju so ga ujeli. Bil je utrujen, premražen in lačen, saj je, kot piše v zapisniku aretacije, karabinjerje takoj povprašal po hrani. Dan kasneje so pri Fari zraven Hrenovic našli še eno partizansko truplo. 24. aprila 1942 pa so v Slavini, v bližini lokalne gostilne, ujeli komaj 17-letnega (rojen je bil 6. aprila 1925) Alojza Vrečarja iz Rožne doline v Ljubljani. Pri njem so našli revolver s strelivom in prazno ročno bombo.

Imena ustreljenih partizanov z Nanosa na rimskem spomeniku. (Foto: M. Bizjak, april 2011).

Javna pohvala poveljnika teritorialnega poveljstva iz Vidma udeležencem bitke na Nanosu.

Že na dan bitke so v Pižentih doma aretirali Andreja Piženta, 23. aprila 1942 pa, prav tako doma, še njegovega brata Jožeta Piženta, ker naj bi pomagala partizanom. To informacijo so italijanski preiskovalni organi dobili tudi med zaslišanjem Franca Vičiča.

Medtem ko so identifikacijo ujetih izvedli dokaj hitro, so imeli Italijani hude težave z identifikacijo šestih mrtvih partizanov, saj so bili vsi brez dokumentov ali drugih identifikacijskih oznak. Preiskovalni organi so trupla padlih partizanov, zaradi poznejše identifikacije in morebitnih soočenj, fotografirali, grozovitost teh fotografij, ki so se ohranile, pa kaže, da je bil boj na Nanosu hud in brezkompromisen.

Operacija je bila uradno končana 22. aprila 1942, Italijani so njeno izvedbo ocenjevali kot zelo uspešno. Po italijanskih podatkih je bilo ujetih devet partizanov, šest pa ubitih. Zaplenili so mitraljez S.I.A. (to je isti mitraljez, ki so ga Italijanom ukradli pri Štanjelu), puškomitraljez zbrojevka, osem pušk, tri pištole, 650 nabojev za puško, šest polnih nabojnikov s po 20 naboji za puškomitraljez, štiri nabojnike s po 50 naboji za mitraljez, 30 nabojev za pištolo in pet ročnih bomb. Poleg tega so zaplenili še dva bika in kolo. Večina zaplenjenih pušk je imela na kopitih z ognjem vgraviran znak srpa in kladiva.

Poročali tudi Mussoliniju

Poleg borcev na Nanosu so karabinjerji 21. aprila 1942 pri Slavini aretirali še Alojza Vrečarja, 23. aprila 1942 pa je bil izdan in v Ložah aretiran tudi Ivan Žorž. Ta se je zdravil, ker ga je pred bitko na Nanosu po nesreči ranil njegov brat Peter. Ivana Žorža je v Ložah že 13. aprila 1942 obiskal in oskrbel

zdravnik Danilo Lokar iz Ajdovščine, o čemer ga je 17. aprila 1942 v Ajdovščini zasliševala italijanska policija. Iz zapisnika ni razvidno, ali je Lokar na policijo prišel sam, kar je možno. Zdravstveno stanje ranjenca je bilo namreč tako slabo, da je to bila v tistem trenutku zanj edina možnost, prijava pa morda dogovorjena. Tudi časovno nesorazmerje med Lokarjevim zaslišanjem in Žorževo aretacijo ni povsem jasno, najbrž pa so italijanske oblasti v tem času hišo Ludvika Gulja v Ložah 24 (omenja se tudi številka 22) nadzorovale. Žorža so po aretaciji prepeljali v vojaško bolnišnico v Gorici in ga operirali, vendar je v bolnišnici umrl, ne da bi ga zaslišali.

Kljub temu da je bila bitka na Nanosu za italijansko vojsko samo manjši spopad, je italijanski generalštab kopenske vojske, ki ga je vodil nekdanji poveljnik 2. armade, razmeščene v Jugoslaviji, general Vittorio Ambrosio, že nekaj dni kasneje zahteval pripravo natančnega poročila o spopadu. To vsekakor kaže, da je bila bitka na Nanosu pomembna tudi za italijansko stran. Najverjetneje so Italijani želeli in načrtovali z nenadnim udarcem uničiti glavnino upornikov na Primorskem, kar pa jim ni uspelo. O spopadu je bil informiran tudi sam Benito Mussolini. 19. in 20. aprila 1942 sta bili v dnevnem poročilu za italijanskega diktatorja zapisani kratki informaciji o dogajanju na Nanosu, 24. aprila 1942 pa je na njegovo mizo prišlo natančno poročilo, v katerem je bila, ob ostalem, omenjena tudi Žorževa aretacija v Ložah. Ob vseh podrobnostih spopada na Nanosu pa preseneča, da so bili ob štirih padlih omenjeni samo štirje ranjeni italijanski vojaki.

Vojašnica Brunner, danes Vojašnica Janka Premrla - Vojka, je bila izhodišče italijanskega delovanja proti Nanosu. Razglednica iz tistega časa.

Vse ujete partizane so najprej odpeljali v goriški zapor (razen Ivana Žorža in Pavleta Rušta, ki so ju odpeljali v goriško vojaško bolnišnico) in zaslišali. Preiskovalci so zaradi nesodelovanja pri zaslišanju zelo negativno ocenili predvsem Pavla Rušta. Vse ujete partizane so nato odpeljali v Rim in jim sodili pred fašističnim sodiščem za zaščito države. Devet so jih obsodili na smrt in 26. junija 1942 so jih ustrelili v Forte Bravetti, stari rimski utrdbi, kjer so ob slovenskih partizanih streljali predvsem vohune francoske, angleške in tudi starojugoslovanske obveščevalne službe. Nekateri so večer pred usmrtnitvijo napisali tudi poslovilna pisma in v nekaterih je še zmeraj ostajalo upanje na pomilostitev s strani italijanskega kralja, ki pa je bilo brezpredmetno. In ne le to, slovenske matere so ta zadnja pisma pričakovala zaman. Bila so sicer prevedena v italijanski jezik, ampak nikoli odposlana, saj so bila slovenska poslovilna pisma preveč nevarna za »nesmrten« fašistični režim. Ohranila pa so se v rimskem na pol zasebnem arhivu.

*mag. Matjaž Bizjak
matjaz_bizjak@hotmail.com*

Zapuščen biser – stara vinarska klet v Vipavi

Vino predstavlja velik simbol in ima bogato zgodovino, ki se začne že pred našim štejetjem. V Starem Egiptu je grozd predstavljal simbol zdravja in življenjske moči, vino pa je bilo sveta pijača, ki so jo darovali bogu rodovitnosti.

Na naših tleh se je vinogradništvo začelo že zelo zgodaj – okrog leta 400 pr. n. št., ko so trto k nam prinesli Kelti. Skozi stoletja so se naša tla izoblikovala v tradicionalno vinogradniško deželo. Vina iz slovenskih dežel so bila zelo spoštovana tudi na dunajskem dvoru. V 18. in 19. stoletju so za boljše gospodarstvo in uvajanje novosti skrbele deželne kmetijske družbe, ki so izdajale tudi strokovno literaturo za izobraževanje in izpopolnjevanje.

V Vipavi je leta 1894 ustanovljena prva vinarska zadruga v

Sloveniji. Devet let kasneje je bila v središču Vipave zgrajena zadružna vinska klet, ki je danes zaprta in zapuščena. Nova klet stoji na drugem koncu Vipave in je pravna naslednica prve vinarske zadruge. Vinogradniki so leta 1894 ustanovili Vinarsko zadruge kot odgovor na mahinacije trgovcev, ki so kupovali vino po nizkih cenah in ga zelo drago naprej prodajali. Poleg tega je zadruge pomenila skupen in s tem močnejši nastop na trgu in večjo možnost prodaje vina, saj je bilo vinogradništvo glavna ekonomska panoga na tem območju. Kmetje so začeli pridelovati kvalitetnejše vino in ga prodajali tudi na bolj oddaljenih trgih za boljšo ceno. Vse to jim je uspelo in zadruge je nemoteno poslovala pod različnimi imeni vse do danes.

Razvoj Vinarske zadruge Vipava

Kmetijsko društvo 1894–1918:

Vipavski vinogradniki so v želji po prodaji svojega vinskega pridelka pod vodstvom vipavskega dekana g. Matije Erjavca 7. 6. 1894 ustanovili prvo vipavsko vinarsko zadruge, ki je veljala tudi za prvo v Sloveniji. »Registrovana vipavska vinarska zadruge z omejenim poroštvom« je zagotavljala prodajo izdelkov, strokovno obnovo vinogradov in kvalitetno predelavo grozdja v kmečkih kletih in v svojem obratu.

Večina ustanoviteljev zadruge je leta 1896 ustanovila tudi »Hranilnico in posojilnico v Vipavi«.

12. 11. 1899 je bilo ustanovljeno »Kmetijsko društvo Vipava – registrirana zadruge z omejeno zavezo«, ki se je kasneje povezalo s hranilnico in posojilnico. Po ustanovitvi KD je prva ustanovljena zadruge propadla. Sprva je KD koristilo dekanovo klet in klet posestnika Lekana iz Vipave. Kasneje je hranilnica in posojilnica dogradila klet in jo dala v uporabo društvu. To je organiziralo prodajo v Ljubljani, Kranju, Celovcu, Pragi na Češkem ter Moravskem. Leta 1910 je KD kupilo zemljišče ob obstoječi kleti za izgradnjo druge in tretje kleti. Klet II. je bila namenjena za vrenje in skladiščenje vina, klet III. pa so namenili za shrambo starih stekleničenih vin. Število članov je v društvu strmo naraščalo. Leta 1911 je bilo 345 članov, leta 1912 pa že 418. Z dograditvijo obeh kleti se je povečal odkup grozdja in vina. KD se ni ukvarjalo zgolj z odkupom in prodajo grozdja in vina, ampak tudi z oskrbo s škropivi in umetnimi gnojili ter prirejalo večerna predavanja kmetom za izobraževanje.

Kmetijsko društvo Vipava 1918–1945:

Vojna je oslabela tako kmete kot tudi Kmetijsko društvo Vipava. Vse obstoječe poslovalnice so prenehale delovati. Začeli so odpirati nove v Trstu, Gorici, Postojni, Idriji ter Št. Petru na Krasu.

Vinarska zadruge Vipava 1945–1961:

15. 9. 1945 so društvo preimenovali v »Vinarska in sadjarska zadruge Vipava«, ki se je nato kmalu ponovno preimenovalo v »VINARSKA ZADRUGA VIPAVA z omejenim jamstvom«.

26. 9. 1954 je zadruge javno proslavljala 60-letnico obstoja.

24. 11. 1958 nastane »Kmetijsko vinarska poslovna zveza Vipava«, v kateri je bilo 10 kmetijskih zadrug s področja občine Ajdovščina.

Kmetijska vinarska zadruge Vipava 1961–1970:

Z združitvijo vseh zadrug v občini Ajdovščina, Klavnice Vipava, mlekarne v Podnanosu, Kmetijskega gospodarstva Vipava, je 25. 2. 1961 nastala »Kmetijska vinarska zadruge Vipava«. Postala je jedro nadaljnjih združevanj v kmetijstvu in živilski industriji. V tem času so v Vipavi zgradili novo klet pod Gradiščem. Kmetijska vinarska zadruge Vipava je uspešno delovala celih 10 let do konca leta 1970, ko se je združila z Zadruge Gorica.

Kmetijski kombinat Vipava in TOZD Predelava 1970–1990:

»Kmetijski kombinat Vipava« je nastal 1. 1. 1971. PE Mlekarna Podnanos in PE Klet Vipava sta se 1.

1. 1974 povezali med seboj v »TOZD Predelava«. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).

VIRI INFORMACIJ	
1	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
2	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
3	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
4	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
5	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
6	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
7	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
8	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
9	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).
10	Podoba stare kleti pred 1974. Leta 1973 je bil izdelan projekt za dograditev vinske kleti pod Gradiščem, ki je bil realiziran v letih 1974 in 1975. Večji pridelek grozdja in širjenje trga sta v letu 1981 zahtevala nove večje polnilnice in takrat je klet dobila prostorsko obliko, kakršna je danes. Kmetijstvo na Vipavskem je doseglo največji razvoj leta 1990. Nastale so številne nove znamke končnih proizvodov (sadje: Gorica, vino: »Vipava 1894«, mleko: »Yoviland«).

Reorganizacija Kmetijskega kombinata in pravni nasledniki 1990:

S sprejetjem Zakona o podjetjih leta 1989 so se morale dotedanje delovne organizacije in TOZD preoblikovati v podjetja. Nastali sta 2 podjetji: Agrogorica d.o.o. ter Agroind »VIPAVA 1894« d.o.o. Slednji je bil ustanovljen 30. 6. 1990.

Viri informacij:

- zemljiška knjiga

- Vipavski zbor: zbornik spisov ob stoletnici vinarske zadruge Vipava, uredila Borut Koloini in Andrej Malnič, izdal Agroind Vipava 1894, Vipava, 1994.

Današnja podoba stare vinarske kleti

Pred ustanovitvijo zadruge je bil objekt na Trgu Pavla Rušta v zasebni lasti – bila je hiša s hlevom, vrtom in dvoriščem. Kasneje je sledila klet s hranilnico in posojilnico. Po preselitvi vse vinarske dejavnosti v

novo klet pod Gradiščem pa so stare kleti s sodi ostale zaprte. Ostali prostori kompleksa so nekaj časa služili za stanovanja, dokler tudi ta niso bila izpraznjena.

Danes glavni prostori kleti, v katerih se še vedno nahajajo leseni in vzdani sodi ter betonske cisterne, samevajo in so prepuščeni propadanju. Ob vhodnem delu z zadnje strani zgolj obratuje obrt avtovleke in popravila vozil, ki se ima v prihodnosti namen preseliti v industrijsko cono Vipave. Ne pustimo, da

bo od tedaj naprej edini živeči del ostala le še 200 let stara murva, ki krasi zaprto notranje dvorišče. Ta namreč velja za eno izmed štirih najstarejših dreves v naši okolici.

Objekt stare kleti oblikuje značilna lokalna arhitektura

Vipave – kamniti zidovi, leseno ostrežje s korčno kritino, kamniti portali vrat, kamniti okvirji oken, lesen zunanji gank, zunanje stopnišče ter notranje dvorišče z drevesom. Arhitekture tega tipa so v današnjem času vedno bolj cenjene, saj so skozi zgodovino ohranile svoje značilnosti in notranji duh.

Nekdaj tako pomembno jedro dejavnosti z odlično lokacijo in ambientom v samem centru starega dela mesta ima še zadnjo možnost, da opozori nase, na svoj čar, na svojo unikatnost in edinstvenost. Klic po prenovi in oživitvi starega bisera je vsak dan glasnejši, pridobitev pa bi bila neizmerna za Vipavo in njeno okolico.

*Tina Černigoj,
absolventka arhitekture*

PREDSTAVLJAMO VAM

Ob častitljivem jubileju profesorice Lelje Rehar Sancin

Upokojena univerzitetna profesorica Lelja Rehar Sancin živi od leta 1947 v Trstu. Z Vipavo je povezana preko svojih družinskih vezi. Na našem pokopališču ima lepo urejen družinski grob. Otroška leta je preživela pri svojih starih starših v Vipavi. Čeprav je živela v Trstu, je pogosto prihajala v Vipavo. Njeni obiski so danes redkejši. Mlajši rodovi jo gotovo malo poznajo ali pa sploh ne poznajo. Zato pogledjmo na kratko njeno zanimivo in bogato življenjsko pot.

*Lelja Rehar za Telovo 3.
junija 1926*

Gospa Lelja Rehar Sancin je bila rojena 11. 5. 1922 v Mariboru vipavskim staršem, ki so se umaknili na Štajersko po italijanski zasedbi Primorske. Njen oče je bil Radivoj Rehar, roj. 4. 1. 1894 v Šturjah pri Ajdovščini. Bil je časnikar, pesnik, pisatelj in kulturni delavec. Umrli je 9. 5. 1969 v Kopru. Njena mama je bila Marija Punčuh, roj. 9. 3. 1896 na Slapu. Poznali smo jo kot učiteljico Minko. Učila me je v prvem razredu osnovne šole v Vipavi leta 1949. Umrli je 9. 2. 1986 v Vipavi. Na pokopališče so jo spremljali vsi učenci takratne vipavske šole. Živela je v Vipavi v svoji hiši na Gradnikovi ulici št. 24.

Na družino Rehar nas v Vipavi spominja tudi poimenovanje ulice po Vojanu Reharju. To je bil brat profesorice Lelje Rehar Sancin, časnikar, književnik, esejist, filmski kritik in organizator OF na Vipavskem. Vsi člani družine Rehar imajo zanimive življenjske poti, ki so povezane z zgodovino Primorske.

Gospa Lelja Rehar Sancin je leta 1940 končala realno gimnazijo v Mariboru, nadaljevala študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani in diplomirala iz italijanskega jezika in književnosti, istočasno pa je študirala še na Akademiji za igralsko umetnost.

Leta 1947 se je poročila, prišla v Trst in postala leta 1949 članica Slovenskega narodnega gledališča, ki je dajalo našim ljudem odlične predstave, slovensko besedo in narodno zavest. Tu je nastopala kot igralka štiri sezone v letih od 1949 do 1953 in predavala dikcijo na dramski šoli Slovenskega narodnega gledališča. Njen mož Modest Sancin je bil pevec,

*Lelja Rehar v vipavski
narodni noši leta 1946*

Leljini sorodniki na Rovni - Slap - leta 1920-1921, od leve proti desni: Lado Punčuh, Minka Punčuh, Antonija Peskovec por. Punčuh (stara mama po materini strani), Franc Rehar (stari oče po očetovi strani), Jožefa Rehar (stara mama po očetovi strani), Ivo Punčuh in trije neznani

kjer opozarja na naš vedno slabši zamejski jezik. Veliko je delala tudi za Radio Trst A. Napisala je več iger za otroke, tudi za odrasle in veliko drugih zgodb. Napisala je preko 200 radijskih oddaj v dialogizirani obliki. Njen opus na Radiu Trst je res zelo bogat (preko 750 tekstov) in ga je težko opisati. Gospa Lelja je s svojim vestnim in natančnim delom skozi desetletja skrbela za razvoj in bogatitev slovenskega jezika ter pripadnost slovenskemu narodu. Od leta 1976 do upokojitve je 16 let poučevala Italijane prevajanje iz italijanščine v slovenščino na Visoki šoli za tolmače in prevajalce v Trstu, ki vzgaja kadre za mednarodne organizacije.

Ob njenem visokem življenjskem jubileju je bila 11. maja 2012 v Narodnem domu v Trstu velika slovesnost, kjer so ji številne slovenske organizacije in ustanove pripravile slovesen večer in jo pozdravile s predstavitvijo njene nove knjige z naslovom »Nojevo pero«. Knjiga je izšla pri Založbi tržaškega tiska. V njej je objavljenih 41 pozabljenih ženskih likov iz Trsta, Gorice in Benečije, rojenih do leta 1900. Tej knjigi je posvetila več let svojega življenja.

Hiša materinih staršev - pogled od zadaj, sedaj Zdravstveni dom

Številnim čestitkam, ki jih je prejela ob svojem visokem in ustvarjalnem jubileju, se pridružujemo tudi člani uredniškega odbora Vipavskega glasa in ji želimo dobrega počutja in uresničitev njenih načrtov. Gospa Lelja ima še izreden spomin. Nikoli ni pozabila na svoje vipavske korenine, zato upamo, da bomo njene spomine na mladost v Vipavi brali tudi v našem glasilu.

Magda Rodman

režiser, dramski igralec in kulturni delavec in je postavljaj temelje slovenskemu gledališču v Trstu. Spominjamo se ga po njegovi vlogi v prvem filmu Kekec. Gledališko pot prof. Lelje Sancin Rehar v SNG v Trstu smo si lahko ogledali na TV Slovenija 1 v nedeljo 3. junija 2012 v prvi oddaji iz cikla »Igralci brez maske«, kjer nam je gospa Lelja povedala veliko zanimivega o takratnih razmerah v gledališču in v Trstu nasploh.

Njen mož Modest Sancin je umrl 8. 11. 1964 v Vipavi. Ostala je sama s tremi sinovi in se borila naprej za preživetje družine. Ob skrbi za družino se je razdajala na mnogih področjih kulturnega življenja Slovencev v Italiji. Bila je igralka, prevajalka in zvesta sodelavka Primorskega dnevnika, kjer je objavila številne like pozabljenih primorskih žena. Poleg tega ima še stalno rubriko jezikovnega kotička z naslovom »Jezik na obrobju«,

Leljini brat Vojan Rehar

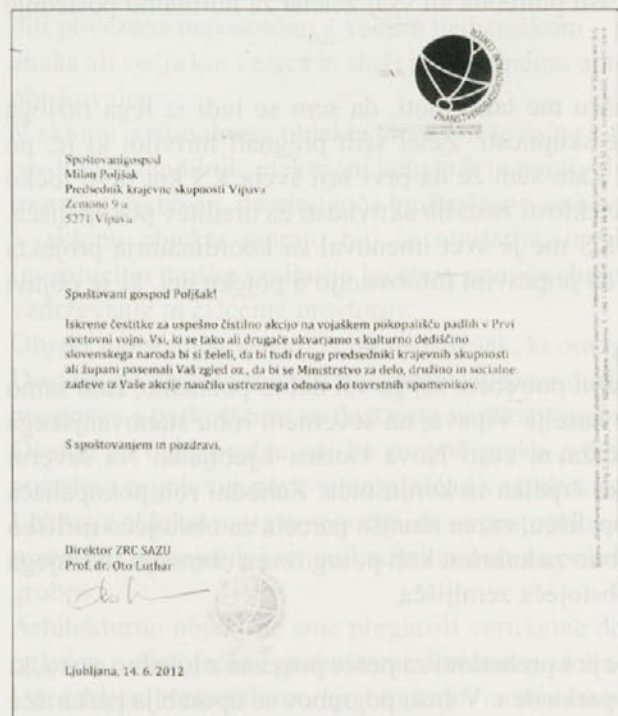
Tudi predstavniki Italijanske ustanove za spoznavanje slovenskega jezika in kulture so se jo spomnili in ji podarili 90 vrtnic v zahvalo za njeno dolgoletno poučevanje. Tega je bila še posebej vesela.

Slovenska Kulturno gospodarska zveza v Trstu ji je 18. maja podelila posebno priznanje za življenjsko delo na kulturnem in jezikovnem področju.

Gospa Lelja ima še veliko načrtov, nikoli ji ni dolg čas. Kakor nam je zaupala v TV-oddaji, se boji, da ji bo za vse načrte zmanjkalo časa.

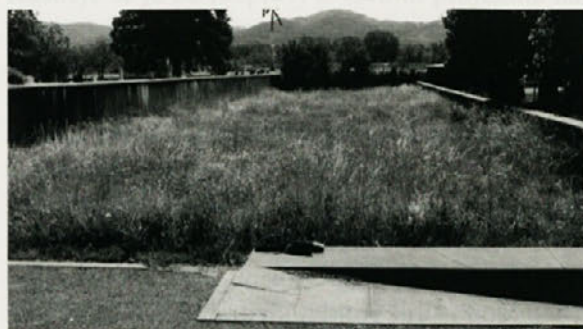
Dovolj je bilo čakanja!

Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne leži tik ob pokopališču. Tu je pokopanih 400 avstro-ogrskih vojakov različnih narodnosti, ki so umrli v prvi svetovni vojni. Ob pogledu nanj so se

Pisna zahvala iz Ljubljane

Vipavci upravičeno zgražali, da je sramotno in nezaslišano, kako je zanemarjeno in neurejeno. Ministrstvo za pravosodje in javno upravo je zadolženo za vzdrževanje in izbiro izvajalca del za njegovo vzdrževanje. Ker v prvi polovici junija od Upravne enote nismo dobili ustreznega zagotovila, da bo sploh kdo pokopališče pokosil in uredil, sem se odločil, da KS Vipava organizira sama čistilno akcijo. Dovolj je bilo čakanja na izvajalca in praznih obljub. Visoka trava je prekrivala grobove, po vogalih in ob spomenikih so tla prekrivali kupi listja, z dreves so visele suhe veje, bilo je polno praznih pločevink in plastenjk. Na pokopališče prihajajo različne delegacije in turisti in tako stanje nam ni bilo v ponos. Vsem, ki ste se takoj odzvali in z veseljem pomagali pri urejanju brez kakršnega koli plačila, se iskreno zahvaljujem. Izkazan je bil spoštljiv odnos in spomin na vse, ki tukaj počivajo. Bili smo presenečeni, ko smo prejeli pisno zahvalo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti za čistilno akcijo na vojaškem pokopališču Vipava.

Pokopališče pred čistilno akcijo

Očiščeno pokopališče

*Milan Poljšak,
predsednik KS Vipava*

Najem poslovnega prostora

KS Vipava oddaja v najem poslovni prostor na Trgu Pavla Rušta 6 v Vipavi (stara šola). Poslovni prostor se nahaja v 1. nadstropju. Primeren je za izvajanje mirne dejavnosti (pisarna). Velikost prostora je 20 m². Najemnina znaša 100 € mesečno.

Prostor si je možno ogledati ob torkih, med 16. in 18. uro.

KS Vipava sprejema prijave do 1. septembra.

Ureditev pokopališča v Vipavi

1. del

V statutu Občine Vipava – »občinski ustavi« – je ena od nalog krajevne skupnosti, da skrbi za urejenost pokopališč in organizira pogrebno službo na krajevno običajen način. Ker v izraz »urejenost pokopališča« lahko vključimo marsikaj, si svet krajevne skupnosti Vipava predstavlja, da v ta izraz sodi tudi posodobitev infrastrukture, ki je v današnjem času potrebna ali vsaj zelena za normalno poslednje slovo od pokojnika.

Stanje objekta in ostale infrastrukture na pokopališču me tako moti, da sem se tudi iz tega razloga odločil za kandidacijo na volitvah v svet krajevne skupnosti. Želel sem pregnati mrtvilo, ki je, po mojem mnenju, vladalo v delu krajevne skupnosti. Zato sem že na prvi seji sveta KS kot prvo točko programa dela sveta KS predlagal nadaljevanje v preteklosti zastalih aktivnosti za ureditev pokopališča. Svet je moje predloge podprl. Na drugi seji sveta KS me je svet imenoval za koordinatorskega projekta ureditve pokopališča in na osmi seji sveta zadolžil, da pripravim informacijo o poteku del, ki se objavi v Vipavskem glasu.

Menim, da natančen opis stanja našega pokopališča ni potreben, saj ga vsi dobro poznamo, zato samo na kratko: Pokopališče se nahaja na severnem delu naselja Vipava, na severnem robu stanovanjskega dela soseske Na Produ, vzhodno neposredno ob državni cesti Nova Gorica–Ljubljana. Na severni strani pokopališča je vojaško pokopališče, bencinska črpalka in konjušnica. Zahodni rob pokopališča meji na kmetijska zemljišča. Vsa zemljišča ob pokopališču, razen manjša parcela za obstoječo mrliško vežico, so v lasti tretjih oseb. To pomeni, da je potrebno za kakršen koli poseg izven območja sedanjega pokopališča, najprej kupiti zemljišče ali izkoristiti obstoječa zemljišča.

Pokopališče je dostopno z državne ceste, preko katere je s prehodom za pešce povezan z lokalno cesto, ki vodi do naselja Zemono. Pokopališče nima lastnega parkirišča. V času pogrebcev se uporablja parkirišče vojašnice, ki pa ni vedno prosto, zato se pogosto za parkirne površine koristijo zelene površine med športnimi igrišči ter državno cesto, s čemer je varnost udeležencev vprašljiva. Trenutna prometna ureditev prav tako nima urejenih pločnikov za pešce, ki bi omogočali varne dostope za pešce iz naselja Vipava in Zemono.

Poslovilni objekt se nahaja v vzhodnem vogalu pokopališča in zajema dva ločena prostora, od katerih se eden uporablja kot poslovilna vežica, drugi pa kot servis pogrebne službe. Objekt nima poslovilne ploščadi, kaj šele nadstreška in nujno potrebnih servisnih prostorov, kot sta čajna kuhinja in WC. Vhod na pokopališče nam »ozaljšajo« še posode za odpadke.

Dostop do objekta je mogoč le preko pokopališča.

Po podatkih iz popisov prebivalstva je bilo na sedanjem območju KS Vipava, ki zajema naselji Vipava in Zemono, po letih popisa število prebivalcev:

Leto:	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1961	1971	1981	1991	2002
Vipava:	1250	1108	1032	1081	1038	1044	1308	1427	1673	1720	1627	1566
Zemono:	74	80	74	68	71	48	60	59	55	68	72	82

Iz navedenih podatkov lahko zaključimo, da posebne rasti prebivalstva glede na dosedanje demografske trende ni pričakovati.

Po podatkih komunalno-stanovanjske družbe iz Ajdovščine, ki je upravljavec pokopališča, je trenutno na vipavskem pokopališču 235 družinskih grobov, 115 enojnih in dve grobnici.

Skupna kapaciteta celotnega pokopališča je 400 grobov različnih velikosti. Ocenjeno število trenutno prostih grobov je 50. Število prostih grobov je odvisno od odločitve o lokaciji in velikosti gradnje novega poslovilnega objekta.

V zadnjih treh letih je bilo pokopanih vsako leto 18 oziroma 19 ljudi, kar predstavlja približno 1,15 % vseh prebivalcev ali približno 1,7 pokopa na mesec. Po oceni predstavnika komunalno-stanovanjske družbe sta bila v zadnjih letih na novo zasedena dva groba letno.

Razmerje med klasičnimi in žarnimi pokopi se približuje razmerju 1 : 1.

Ko smo razmišljali o obsegu potrebnih ureditev na pokopališču, smo si vsi člani sveta KS bili enotni, da je nujna novogradnja objekta za poslednje slovo, nujna je ureditev območja oziroma zidu z žarnimi nišami, ureditev potrebnih inštalacij za vzdrževanje, osvetlitev in ozvočenje pokopališča. Prav tako velja razmisliti o prostoru za raztros pepela pokojnika in drugih potrebnih elementih pokopališča. Nenazadnje je potrebno razmisliti tudi o parkirišču za obiskovalce pokopališča.

Da bi bile želje KS čim bolj jasne, sem izdelal projektno nalogo, v kateri so opredeljene naše zahteve oziroma pričakovanja, ki so navedeni v nadaljevanju.

Poslovilni objekt mora vsebovati vežico v velikosti: min. širine 3,60 m in globine 4,50 m. Vežica mora biti povezana neposredno z večjim nadstreškom – poslovilno nišo zaprto vsaj z treh strani, ki mora biti enaka ali večja kot vežica in služi poslovilnemu obredu v primeru slabega vremena oziroma zadrževanju obiskovalcev.

V sklopu poslovilnega objekta mora biti še čajna kuhinja z mizo in šestimi stoli. Kuhinjska oprema mora predvideti hladilnik, električni kuhalnik in pomivalno korito, opremljeno s toplo in hladno vodo. Prostor mora biti ogrevan, da omogoča kratkočasno zadrževanje tudi v neugodnih vremenskih razmerah.

V sklopu objekta morajo biti še sanitarije, in sicer za invalide, ki so istočasno ženske sanitarije (eventuelno moške sanitarije ločeno), manjša shramba rekvizitov za ureditev poslovilnega prostora ter vzdrževanje in čiščenje prostorov.

Objekt mora imeti dovolj velik nadstrešek, ki omogoča zadrževanje v slabem vremenu.

Dostopi do objekta morajo biti ločeni, in sicer dostop za dostavo pokojnika ter za oskrbo spremljajočih prostorov s parkiriščem za dostavno vozilo pogrebne službe in najožjih svojcev.

Dostop za obiskovalce naj bo mogoč preko pokopališča. Neposredno pred poslovilnim objektom je potrebno zagotoviti poslovilno ploščad v velikosti približno 100 m².

Lokacija objekta mora omogočiti, da se postopek poslovilnega obreda vrši komunikacijsko neovirano do osrednjih obstoječih komunikacijskih poti na pokopališču in če je le mogoče brez prekopov obstoječih grobov.

Arhitekturno objekt ne sme preglasiti vertikalne dominante obstoječe pokopališke kapele ter mora biti uglašen z obstoječimi grobnicami. Celotna podoba naj izžareva spokojnost in pieteto.

Uporabljeni materiali morajo biti trajni in enostavni za vzdrževanje.

Predlog mora skrbno pretehtati umestitev objekta v prostor v smislu funkcionalne in prometne ureditve ter arhitekturnega oblikovanja.

Kasneje se je ob razpravi k vsebini projektne naloge (ali po domače: opisu naročnikovih želja oziroma zahtev) na pobudo enega od članov sveta in potrditvijo večine članov dodalo zahtevo, da objekt vključuje dve vežici. Osebno menim, da glede na število pogrebcev to ni potrebno, vendar se volja večine spoštuje.

Člani sveta KS smo želeli preveriti vse realne možnosti, zato smo pridobili več idejnih zasnov postavitve novega objekta za poslednje slovo.

Po pregledu prejetih idejnih zasnov smo člani sveta KS poskušali pri vsaki rešitvi ugotoviti njeno ustreznost glede na naše zahteve. Največje razlike so se pokazale pri umestitvi objektov v prostor, kajti objekt mora imeti dostop z vozilom, imeti mora ustrezno povezavo z glavnimi potmi po pokopališču. Objekt ne sme ovirati morebitne širitve pokopališča. Lokacija objekta mora biti (vsaj za silo) sprejemljiva tudi za bližnje objekte.

Po skupinah jih lahko razdelimo na tri sklope, ki se razlikujejo glede na lego objekta:

- Postavitev objekta na zahodni strani pokopališča. Objekt bi se postavil tik ob obstoječem zidu proti kmetijskim zemljiščem – na koncu pokopališča, proti Slapu.
- Postavitev objekta na južni strani pokopališča, na parceli, ki meji na pokopališče – proti stanovanjski soseski Na Produ.
- Rušitev obstoječega objekta in nova gradnja objekta na približno istem mestu.

V prihodnji številki Vipavskega glasu bodo opisane vse variante, ki jih je svet KS obravnaval.

Mitja Lavrenčič

Pogled na vipavske ulice danes

Vipava, manjše mesto pod vznožjem Nanosa s čudovito arhitekturo starega mestnega jedra, kraj burje, vina, mnogih čudovitih podob in voda. To je zelo kratek opis Vipave, ki bi ga predstavili mimoidočemu

turistu. Ali je res vse tako lepo, kot se sliši? Niti ne. Vipava se v zadnjem času spreminja v prazne ulice starega tkiva in v neurejeno parkirišče ali bolje rečeno v avtomobilski sejem na obeh trgih. Izjave »nimamo prometnega redarja« ali »saj živimo na vasi« so le zatiskanje oči pred resnico. Vipava vsebuje veliko manjših in večjih parkirnih površin, ki so na mnogih mestih preobremenjene, na drugih pa prazne. Glavni trg in Trg Pavla Rušta sta neprestano polna avtomobilov, kar spremeni njuno veličastnost. Namesto reprezentativnega Glavnega trga in lokalnega Trga Pavla Rušta, namenjenega za druženje, srečevanje, sprostitve, komunikacijo in kulturo, postaneta veliki

parkirni površini. Vse, kar je vidno, so zgolj prometni znaki na vsakem koraku in avtomobili drug ob drugem. Izgublja se identiteta in čar odprtega javnega prostora. Vsako mesto nima tako čudovitih ambientov, kot nam jih nudi Vipava, zato jih moramo spoštovati in ceniti. Želja po ureditvi parkirišč je med domačini prisotna že dalj časa. Ne dopustimo, da bodo ulice in trgi postali prostor za avtomobile, temveč ostali prostor za ljudi.

Vedno večja mobilizacija in lažja dostopnost pa vplivata tudi na podobo starega dela Vipave. V bližnji preteklosti so Beblerjeva ulica, Trg Pavla Rušta in ulica Vojana Reharja ponujale pestro izbiro dejavnosti. Danes se dejavnosti selijo na Glavni trg oziroma v industrijsko cono ob vstopnem delu v mesto, staro jedro

pa se prazni in izgublja svojo edinstvenost. Skoraj vsi nekoč dejavni pritlični prostori objektov omenjenih ulic so danes prazni in zaprti. Podoba teh ulic se je popolnoma spremenila in izgubila svojo živahnost in prepoznavnost, ki sta ju spremljala nekoč. Vrnimo življenje našim ulicam nazaj in postavimo človeka na prvo mesto.

Tina Černigoj, absolventka arhitekture

Praznik Občine Vipava

V petek 22. junija je bila letos slavnostna seja Sveta Občine Vipava v Vojkovem domu v Podnanosu, kjer so tri dni praznovali 50. let slovenskega filma *Tistega lepega dne*. Slavnostni govornik je bil minister za infrastrukturo in prostor **Zvonko Černač**. Na seji je prisotnim spregovoril tudi **župan Ivan Princes**:

Spoštovani minister, g. Zvonko Černač, spoštovana poslanka Državnega zbora ga. Eva Irgl, ugledni predstavniki cerkve, dragi prijatelji iz Francije, cenjeni gostje, drage občanke in občani, lepo pozdravljeni na tej današnji slavnostni prireditvi ob praznovanju praznika Občine Vipava.

Tistega lepega dne smo se odločili, da bomo praznik tega lepega dne praznovali tu v Podnanosu, Šembidu, kjer so se rodili oziroma delovali Slovenci, duhovnik Stanko Premrl – skladatelj slovenske himne Zdravljice, Matija Vrtovec, osebnosti, na katere je ponosna vsa Slovenija.

Podarimo si ta dan, vzemimo si čas, da se v trenutku zaustavimo in se osredotočimo na stvari, ki so dobre; postojmo z mislijo ob uspehih – ognimo se naglici, še posebno pa človeški lastnosti, da kritiziramo, da raje gledamo za tistim, česar ni, namesto, da bi videli, kar že imamo.

Slovenci, Primorci, smo ljudje z narodno zavednostjo, malce zaprti za »kolone« svojih dvorišč, včasih preveč skriti za visoke žive meje, ki mimoidočim branijo poglede. Ni nas strah pokazati, kaj imamo, v čem smo uspešni, ker radi vidimo, če nam je kdo »fouš« – mogoče nam je le nelagodno, da bi nam kdo videl v srce. Kajti, kadar odpremo svoje srce, je ranljivo, in človek, ki nas ni vreden, nam bo znal to srce razklati, brezobzirno razmesariti kot sovražnik v vojnem času.

Naša mlada država Slovenija je že ob svojem rojstvu stavila na enotnost državljanek in državljanov, ki so želeli nove temelje za nove čase. Zbali se nismo niti tankov nad Vrhopoljem, povezali smo se v verigo, ki ni imela šibkega člena. Ko sovražnika ni več bilo, smo se, žal, začeli razhajati med sabo.

V gospodarski krizi, v kateri smo se znašli, bomo morali obuditi to složnost, da bo zopet zasijalo sonce. V občini Vipava smo tako občinski svet, sveti krajevnih skupnosti, občinska uprava in občani složni v tem, da je treba območje razvijati v kulturnem in gospodarskem ter kmetijskem pogledu; odpreti ga za turizem in nove ideje, ki nas bodo obogatile.

Uspešni smo pri črpanju evropskih sredstev, sredstev iz kohezijskih skladov. Letos bomo izjemno ponosni na obnovo Lanthierijevega gradu sredi Vipave; še nadalje bomo obnavljali in dograjevali komunalno infrastrukturo, vaška jedra, skrbeli za razvoj turizma in šolstva. Borili se bomo za ohranitev Agroinda in Vipavske hranilnice, delovnih mest za domače ljudi.

Zavedamo se, da nas varčevalni ukrepi ne bodo obšli; morali se jim bomo prilagoditi, a to ne pomeni, da zaradi skromnejših sredstev ne bomo imeli velikih idej.

Želim Vam prijetno druženje in veliko umetniškega užitka ob gledanju gledališke uprizoritve prizorov iz tu snemanega filma »Tistega lepega dne«, ko se bomo vrnili v čas pol stoletja nazaj z mislijo Anselma Gruna, ki pravi: »Za naše prednike je bilo romanje zgolj prisposoba za to, da se te zemlje vedno znova dotikamo in jo zapuščamo, da se med potjo spreminjamo, dokler ne dosežemo podobe, kakršno nam je namenil Bog.«

Hvala!

Priznanaja Občine Vipava za leto 2012

PLAKETA OBČINE VIPAVA se podeli gospe Nadji Bratina iz Podrage

Nadja Bratina deluje na področju poustvarjanja zborovske glasbe že od leta 1989. Svojo glasbeno pot je začela kot gojenka Glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina. Znanje je pridobivala tudi na orglarski šoli v Novi Gorici; kasneje se je odločila za študij muzikologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Njena pot zborovodje se je začela v cerkvenem pevskem zboru v Podragi pred 22 leti. Od takrat je neprestano povezana s petjem in predvsem s poučevanjem različnih znanih in nadvse uspešnih odraslih pevskih

sestavov, ki žanjejo vrhunske rezultate in priznanja. Mnogo let je nepogrešljiva članica mednarodno uveljavljenega in v Sloveniji zelo priznanega zbora KUD Ipavska iz Vipave; je tudi njegova prva korepetitorica.

Nadja Bratina z veseljem sodeluje tudi na prireditvah lokalnega pomena, niso pa redka niti gostovanja pri slovenskih izseljencih širom po Evropi in v Avstraliji.

Za svoj osebni največji uspeh si šteje dvakrat srebrno priznanje na največjem Slovenskem zborovskem tekmovanju z zborom MePZ Stanko Premrl iz Podnanosa ter številna priznanja KUD Ipavska. Za dolgoletno požrtvovalno delo je prejela tudi pohvalo Koprskih škofij.

Zaposlena je kot glasbena pedagoginja v OŠ Dutovlje, kjer poleg poučevanja glasbene vzgoje vodi še dva otroška in mladinski pevski zbor.

Popolnoma sem pri stvari, ki jo počnem. Zavedam se tega, kar delam. Pri tem sodelujejo vsi moji čuti. Telo in duh sta enako dejavna. Biti pozoren pomeni, da sem v vsakem trenutku popolnoma navzoč. Občutim skrivnost trenutka, skrivnost časa, skrivnost svojega življenja. In s popolno vednostjo ter z jasnimi preudarkom sem pri tem, kar počnem, česar se dotaknem, s čimer delam. (Anselm Grün)

PLAKETA OBČINE VIPAVA se podeli gospe **Nadji Premrl iz Vipave**

Nadja Premrl je oseba že prirojenih lepih človeških lastnosti. Izbrala si je pravi poklic; krasijo jo humanost, čustvena zrelost, moralnost in visoka stopnja odgovornosti. Pri svojem delu v Urgentni službi Zdravstvenega doma Ajdovščina zna vzpostaviti zelo profesionalen odnos, hkrati pa s človeško toplino in tankočutnostjo blagodejno in vzpodbudno vplivati na ljudi tudi v najtežjih stanjih bolezni in poškodb. Skrb za bolnika, sokrajana, soseda, znanca, prijatelja ali pa popolnega neznanca postavlja pred svoj interes, je namreč medicinska sestra takorekoč 24 ur na dan.

Vrsto let je spremljala otroke v šoli v naravi na Debelem Rtiču, sodelovala je in še občasno sodeluje v planinskih taborih; starši in pedagogi ji povsem zaupajo, saj vedo, da so otroci v dobrih rokah.

S svojimi karakternimi lastnostmi in delovanjem predstavlja ga. Nadja zgled mladim, ki se odločajo za poklic medicinske sestre oz. zdravstvenega tehnika.

Tak človek je v ponos instituciji, v kateri dela, in kraju ter širšemu območju.

Plaketa, ki jo podeljujemo gospe Nadji, je istočasno priznanje tudi njenim sodelavcem in sodelavkam, medicinskemu osebju s srcem in dušo.

Pri podarjanju izražamo, da smo obdarjeni tudi sami. Nemška beseda schenken (slovensko pogovorno šenkati = podariti, pokloniti) pomeni prvotno dati nekomu piti. Drugemu, ki je žejen, torej nekaj natočimo, da se odžaja. Kdor ne čuti žeje, mu pač ne bomo ničesar natočili. Danes mnoge ljudi ne žeja več po sladkarijah ali po vinu, po oblekah ali po gospodinjskih napravah, da bi si želeli takih daril. Kajti tega ima večina že dovolj.

Vsakogar od nas pa žeja po ljubezni, po pozornosti, po naklonjenosti, po spoštovanju. Tako si danes pač večina želi darila, ki je izraz ljubezni. Kadar položim v darilo svoje srce, tedaj se bo dotaknilo drugega in potešilo njegovo žejo. (Anselm Grün)

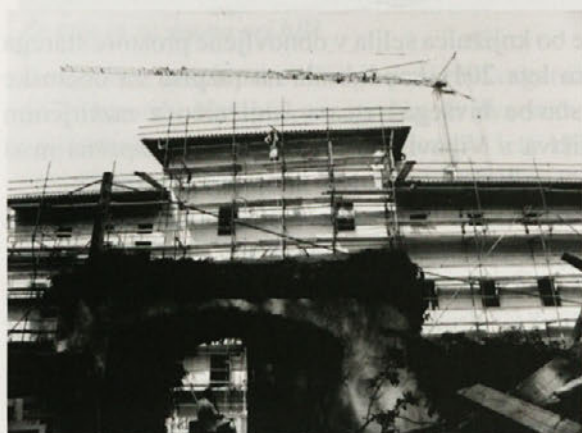
Pripravila Helena Kobal

Obnova rezidenčnega poslopja Lanthierijeve graščine

V zadnjem Vipavskem glasu smo poročali o novih odkritjih v dvorcu. Teh še kar ni konec. V eni izmed obokanih soban so se odkrila zelo lepa ohranjena znamenja zodiaka. Restavratorji se jih trudijo očistiti in restavrirati, kot je najbolj mogoče. Do sedaj je odkritih 11 znamenj.

Sicer pa dela tečejo po načrtanem programu. Izvajalci so izstavili 6. začasno situacijo. Kumulativna vrednost do sedaj izstavljenih situacij je 1.670.000 €, kar je dobrih 42 % celotnega zneska. Vsi zahtevki za evropska sredstva so bili v celoti izplačani. Kontrola EU, ki je bila opravljena pred izplačili, do sedaj ni imela pripomb.

Del na graščini ne izvajata le glavna izvajalca Stavbenik d.o.o. in Givo d.o.o., temveč tudi podizvajalci.

Do sedaj je bilo teh dvanajst. Nominiranih in potrjenih jih je še nekaj. Do konca se pričakuje, da bo na graščini delalo okrog dvajset podizvajalcev. Med temi je kar nekaj domačih podjetij, kot so: Skapin d.o.o. za električne instalacije, Bandelli GM d.o.o. – za nabavo gradbenega materiala, ES Gorica – strojne instalacije, Bomatik Boris Bodižar s. p. – ključavničarska dela, Mizar Volčja Draga – okna.

Vsi podizvajalci, ki so nominirani in izpolnjujejo vse pogoje, so tudi neposredno plačani. Seveda je bilo tudi nekaj podizvajalcev, ki jih je moral naročnik (Občina Vipava) odsloviti. Vsi podizvajalci morajo namreč izpolnjevati vse pogoje, ki jih zahteva zakon o javnih naročilih.

V naslednjem mesecu se bo začela urejati fasada, ki bo svetle pastelne barve. Barvo so določili izvajalci restavratorskih del na osnovi sondiranja starih barv, ki so že bile na fasadi skupaj z odgovornim konzervatorjem. Barva, ki je trenutno na fasadi, je novejša in ni originalna. Pričakuje se, da bo fasada z okni in zunanji vrati dokončana do konca julija 2012. Glavna vrata in vrata proti mostičku pa zaradi restavriranja nekoliko kasneje.

Graščina bo tako v poletnih turističnih mesecih že pridobila zunanji izgled, ki se ne bo bistveno razlikoval od končne ureditve.

*Občina Vipava
vodja projekta Jože Papež*

Obnova bivšega vrtca v knjižnico z razširjenim programom v Vipavi

V občini Vipava imamo dve krajevni knjižnici (Vipava, Podnanos), ki sta v sestavi Lavričeve knjižnice Ajdovščina.

Ustanoviteljici knjižnice sta Občini Ajdovščina in Vipava.

Knjižnica v Podnanosu se je nekaj let urejala in je sedaj primerno urejena.

Drugače je s knjižnico v Vipavi, ki se nahaja v neprimernih prostorih stare vipavske šole. Krajevna knjižnica Vipava že od leta 1994 dela na 72 m². Na tem prostoru je postavljeno več kot 20.000 enot knjižničnega gradiva, kar je približno le 25 % v primerjavi s standardi, ki predvideva 15 m² prostora na 1000 enot knjižničnega gradiva.

Zadeva se bo bistveno spremenila konec leta 2012, ko se bo knjižnica selila v obnovljene prostore starega vrtca v Vipavi. Občina Vipava je namreč že v začetku leta 2011 kandidirala na razpisu za občinske investicije na področju kulture, in sicer za obnovo stavbe bivšega vrtca v knjižnico z razširjenim programom literature na temo vinarstva in vinogradništva v Vipavi. Na razpisu je bila uspešna in si zagotovila 227.200 € oz. 90 % upravičenih stroškov državnih sredstev. DDV ni upravičen strošek.

Stari vrtec obnavlja na javnem razpisu izbrana družba MAKRO 5 gradnje d.o.o. Koper. Projekte je izdelala družba Detajl d.o.o. iz Vipave, nadzor pa izvršuje Castrum d.o.o. Ajdovščina.

Pogodbena vrednost za obnovo starega vrtca je 301.118,00 € z DDV. Pogodbo za izvedbo sta 3. 4. 2012 podpisala župan Občine Vipava mag. Ivan Princes in direktor družbe MAKRO 5 gradnje d.o.o. Koper g. Rajko Žigante.

Rok zaključka del je 31. 10. 2012. Po dokončanju obnove bo v novih prostorih 235 m² vitalnega knjižničnega prostora, kjer bo poleg knjižničnega prostora pridobljen tudi čitalniški prostor, primerni prostori za spremljajoče dejavnosti: pravljичne ure, manjše tematske razstave, predstavitev knjig, literarni večeri ...

Zelo uporabno bo tudi notranje dvorišče, saj je ravno dovolj veliko za posamezne prireditve.

V sklopu nove knjižnice bo postavljen tudi oddelek knjižnice, namenjen strokovni literaturi vinogradniške in vinarske dejavnosti.

Knjižnica bo v pritličju, kjer bo omogočen dostop tudi invalidom.

V nadstropju se predvideva ureditev glasbene šole. Ta del se sedaj ne ureja, bo pa pripravljena celotna infrastruktura ter dvigalo za ureditev nadstropja. Naslednji kulturni praznik bo torej knjižnica v Vipavi že v novih prostorih.

OBČINA VIPAVA
Vodja projekta Jože Papež

* * *

Tisti lepi dnevi

Tistega dne Tistega daljnega poletja 1962 se je Podnanos spremenil v filmski studio na prostem. Vas je zaživela s filmsko ekipo, ki je ustvarjala vsem poznano komedijo Tistega lepega dne. Šembiske gase so bile nabito polne firbcev od blizu in daleč. »Vsi smo bili kot ena družina, tisto poletje ni bil nihče sprt,« se obdobja izpred petdesetih let spominja domačinka Ernesta Bajc.

Tiste tri junijske dni pol stoletja kasneje je bilo prav tako. Podnanos je zajela prava filmska in igralska evforija. Ida Semenič, pesnica domačinka, je na prireditvi ob obletnici snemanja filma povabila s pesmico:

Tist buot je blu lepu,

ma zdej bo glih tku.

Nrjedte nekej zase

in pridte u naše gase.

Vs whcet ku se šika

u teh cajtih neč n mika?

Aaaaaaciiih!!!!

Za tata in za mamo pri hiši

Štefuc, Zana je oklicana z Ludvikom

Za uspešen potek prireditve je poskrbel organizacijski odbor ter več kot sto domačinov, ki so pomagali pri pripravah. Na šolskem igrišču so dva večera predvajali film v stari tehniki, prav takšni, kot so jo uporabljali na premieri filma, septembra leta 1962. Pod šotorom na podnanoškem placu so se obiskovalci okrepčali in okušali vina domačih vinarjev. V starih gasah pa so domači gledališčniki uprizorili odlomke Tistega lepega dne in to prav na mestih, kjer je ekipa Viba filma pred pol stoletja snemala zunanje prizore. Gledalci so se po krožni poti do štirih prizorišč sprehodili s spremljevalcem. V Šimcevi gasi (poleg Johanove hiše, v kateri je bil rojen Stanko Premrl, ki je uglasbil slovensko himno), sta domovala Štefuc in Hedvika. Drugi prizor se je odvil v farni cerkvi, v kateri Štefuc sliši za oklice Zane in Ludvika, kar zaplete celotno filmsko zgodbo. Na placu ob cerkvi, kjer je bilo tretje prizorišče, je domoval Anton Krivec, gostilničar z vzdevkom Moj jezus. Predstava se je tako kot film zaključila z ohcetjo na Kodretovem oz. Pečanovem borjaču.

Buči, buči morje Adrijansko hk...

...bilo nekdaj, nekdaj si slovansko...

Koncept potujoče gledališke predstave je zahteval veliko igralsko zasedbo. Sodelovalo je več kot petdeset amaterskih igralcev iz Podnanosa in okolice. Na vsakem prizorišču so gledalci videli svojo igralsko ekipo. Tako smo imeli kar štiri Štefuce, dve Hedviki, osem Štefucovih deklíc, tri Moje jezuse, dve Zani, dva župnika, dve Pečanki, osem fašistov, dve Jeri, štiri Matilde, pa muzikantov, ... Seveda pa so v gledališču poleg igralcev potrebni tudi scenski mojstri, garderoberji, portirji, pa blagajna mora delovati ... Pri izvedbi so sodelovala vsa vaška društva, oz. lahko bi rekli, celotna vas z vsemi svojimi zaselki. In za uspešen dogodek na prostem je potrebno tudi dobro vreme in kopica obiskovalcev. Z obojim smo imeli v Podnanosu od 22. do 24. junija veliko sreče ... Pravzaprav je bilo obiskovalcev mnogo več, kot smo si upali pričakovati. Igralci so posamezne prizore zato odigrali kar na 15 minut. V treh dneh so igro uprizorili kar 28-krat, teden kasneje pa še dve dodatni predstavi. V vsaki skupini je bilo okrog 80 gledalcev, saj večjega števila Pečanov borjač ni zmožel.

Krona tridnevnega dogajanja je bil zagotovo nedeljski večer, ko so se nam pridružili člani filmske zasedbe iz leta 1962. Poleg Aleksandra Valiča so se slovesnosti ob jubileju snemanja filma udeležili še Anton Petje, Marija Baričević, Olga Jagodič, Danilo Benedičič in drugi, ki so z vidno ganjenostjo podoživeli tistega davnega lepega dne.

Če je film pred petdesetimi leti zaznamoval vse domačine in mnoge generacije do danes, bodo letošnji trije poletni dnevi zagotovo ostali v lepem in trajnem spominu številnih obiskovalcev.

Mara Bratož

Iz ŠGV

Iz dela na ŠGV

Tako, pa smo ... skoraj smo na koncu. Še zadnja urejanja, še zadnja pospravljanja, dijaki pa že veselo

uživajo zaslužene počitnice. Tudi letos smo dobro opravili, lahko smo ponosni nase in predvsem na naše dijake. Uspešni so na najrazličnejših področjih, ker vedno radi sodelujejo, se družijo, udeležujejo tekmovanj, natečajev. Za nami je veliko dogajanja v zadnjem delu leta, le nekaj utrinkov bomo lahko delili z vami. Letos marca smo gostili italijanske dijake iz Bologne, aprila smo slavnostno obeležili 60 let Malega semenišča, zaposleni smo se srečali na tradicionalnem spomladanskem turnirju vipavskih vzgojnih organizacij v malem nogometu (tudi letos so zmagali učitelji iz OŠ Draga Bajca), dijaki so v okviru projektov gostovali v Italiji, Angliji ... Zgodil se je še sedmi Naš večer z naslovom Glas kot instrument, ko nas je obiskal naš bivši dijak Samo Vovk, zdaj študent arhitekture, pevec, kitarist, glasbenik po srcu. Že od leta 2008 poje pri znani skupini Perpetuum Jazzile in je tenorist skupine A-Kamela. Naši večeri se, obljubljam, nadaljujejo prihodnje leto.

Seveda smo pisali tudi maturo, še prej so četrtoletniki predali svoj skrbno varovani ključ in zažgali cvek, odšli smo na vsakoletne večdnevne ekskurzije po letnikih in seveda izpeljali lepo zaključno prireditev, na kateri

so najzaslužnejši dijaki prejeli priznanja, na kateri so tudi dijaki v dijaški dom sprejeli upokojenega koprskega škofa msgr. Metoda Piriha in s katero smo počastili tudi bližnji rojstni dan naše države ter se za letos poslovili od šole.

Fašizem na Primorskem in Filip Terčelj

Bil je čisto navaden četrtek. Profesor zgodovine je kot po navadi vstopil v razred, poln zaspanih obrazov. A tedaj se je zgodilo nekaj nenavadnega – prof. Jernej Vidmar je vprašal: »Kdu zna dobro 'taljansko in ga zanima zgodovina?« Javila sva se dva – Miha Saksida in Erik Novak. Po pouku smo se zbrali vsi zainteresirani dijaki, poleg naju še Rossanna Legat, Žanet Sedevčič, Matija Pirc in Polona Soban. Profesor nam je razložil, da pripravlja projekt o fašizmu na Primorskem, skupaj s znanstvenim licejem iz Bologne. Pričeli smo se tedensko srečevati po pouku. Naredili smo osnutek predstavitve in okvire raziskovalne naloge. Razdelili smo se v dvojice in vsaka je dobila nalogo zbiranja in obdelovanja podatkov za raziskovalno nalogo. Delo je potekalo kar hitro in kmalu smo sestavili seminarsko nalogo in predstavitev v italijanščini.

In končno so se začele izmenjave! Marca so prišli na ekskurzijo v Slovenijo dijaki 4. letnika Bolonjskega znanstvenega liceja Enrico Fermi. Enega od dni, preživetih v Sloveniji, so preživeli z nami na ŠGV. Najprej smo jim predstavili svoj projekt, ki jih je zelo navdušil. Sledila je njihova predstavitev o ljudeh, ki so v času nacizma in fašizma pomagali Židom, Slovanom in drugim preganjanim ljudem. Po predstavitvah smo jim razkazali šolo in jih peljali na ogled Vipave. Po kosilu smo se odpravili na ogled vasi Ustje, ki je bila med vojno požgana, rojstne hiše Filipa Trčelja, dan pa smo zaključili s skupno večerjo.

Tu se projekt še ni končal, saj nas je čakal še najlepši del – OBISK BOLOGNE!

V sredo, 9. 5. 2012, se je naša šestčlanska ekipa dijakov in dveh profesorjev, odpravila v Bologno. Pot je bila prijetna, dolga in polna pričakovanj. Po približno treh urah smo le prispeli v najstarejše univerzitetno mesto. Po srečanju z ravnateljem in nekaterimi profesorji, ki so bili v času našega bivanja v Italiji naši vodiči, smo se srečali z dijaki, ki so nas gostili.

Naslednji dan je potekal državni simpozij, na katerem so podelili nagrade prvouvrščenim na državnem tekmovanju iz znanja zgodovine. Po nagovoru članov ocenjevalne komisije je nastopil naš veliki trenutek – vsem prisotnim smo ponovno predstavili raziskovalno nalogo. Sledil je dolg, toda prijeten dan, poln novih spoznanj in doživetij. Vsak dan, vse do sobote so se vrstili ogledi mestnih muzejev in vseh zanimivosti, ki jim ni ne konca ne kraja. Dnevi so minili, kot bi mignil, in že je prišla sobota, dan poslavljanja. Na poti vrnitve smo se ustavili na ogledih Ferrare, majhnega mesteca Monselice in Chioggie – pomanjšane različice Benetk. Naposled smo le prispeli nazaj v šolo, tam smo se razšli, vsak po svoje, toda s skupnimi doživetji, izkušnjami in z željo, da bi čim prej ponovili izlet.

Miha Saksida

Izmenjava Anglija

Nedelja 22. aprila bi lahko bila povsem navaden dan. Ko pa sem se tistega zgodnjega jutra, ali, bolje rečeno, sredi noči zbudila, sem vedela, da bo to zelo poseben dan. V okviru projekta Comenius, ki povezuje matematiko, znanost in svet, smo se dijakinje Mateja Bavčar, Tina Brecelj, Barbara Grahor ter profesorici Suzana Kugonič in Marija Slavec odpravile v Anglijo, natančneje v Gateshead. To je mesto z nekaj več kot 78 000 prebivalci in je od vsem bolj poznaneja Newcastle ločeno le z reko Tyne. Na letališču v Newcastlu so nas že čakali naši gostitelji. Barbara je stanovala pri Leah, eni od tamkajšnjih dijakinj, jaz in Tina pa sva teden preživele pri profesorju, gospodu Deanu in njegovi družini v majhnem obmorskem mestecu Tynemouth. Ob vstopu v vežo čudovite hiše viktorijanskega sloga so nas že nestrpno pričakovali Deanova žena Lynda, sin Patrick, kmalu pa se je pridružila še hčerka Saskia. Da nama s Tino nikoli ni bilo dolgčas, sta poskrbela predvsem slednja dva. Patrick nama je dobrodušno odstopil svojo sobo in za povrh vsega še kopico plišastih medvedkov, lego kock in drugih igrač, če bi jih slučajno potrebovali, Saskia pa nama je v dobrodošlico ponosno pokazala svoje veščine irskega plesa. Oba pa sta vedno protestirala, če sva si s Tino izmenjali kakšno slovensko besedo, češ naj ne govoriva v skrivnem jeziku.

Že isto popoldne smo se skupaj sprehodili do bližnje tržnice in obale, kjer smo lovili še zadnje sončne žarke, dan pa smo sklenili s tradicionalno angleško večerjo: pečenim puranom s krompirjem, kuhano zelenjavo in yorkshirskim pudingom. V ponedeljek smo se prvič srečali z dijaki iz drugih šol, in sicer iz Italije, Grčije, Francije, Poljske, Španije in seveda Velike Britanije. Naravnost osupli smo bili ob pogledu na tokratno gostiteljico, ogromno šolo Cardinal Hume Catholic School, še bolj pa nad njeno osupljivo moderno opremljeno notranjostjo. Šola obiskuje nekaj več kot 1100 učencev, zanimivo pa je, da srednja šola v Angliji traja kar sedem let in ne štiri kot pri nas.

Po ogledu šole in skupnem odmoru za čaj in kavo smo se odpravili v Newcastle, kjer smo si najprej ogledali Castle Keep, po katerem se mesto tudi imenuje. V srednjem veku je bilo mesto pomembno zaradi kopanja premoga, po razvoju pristanišča pa je skupaj z ostalimi ladjedelnicami vzdolž reke Tyne spadalo med najpomembnejša središča izdelave in popravil ladij na svetu. Danes je mesto predvsem poslovno in kulturno središče, z velikim nakupovalnim središčem v centru mesta. Obiskali smo tudi Discovery Museum, naravoslovni muzej, v katerem smo imeli možnost občudovati najrazličnejše eksponate lokalne zgodovine.

Kot bi mignil, je bil tu že torek, ki smo ga v celoti preživeli v šoli, kjer je morala vsaka država predstaviti dva svoja pomembna matematika oziroma znanstvenika. Da se lahko Slovenci kosamo tudi z drugimi, smo potrdili z dejstvom, da je bil Jurij Vega prvi, ki je število π izračunal na kar 136 mest natančno.

Ker je Anglija letos gostiteljica olimpijskih iger, je bila tema tega srečanja matematika in šport. Tako smo predstavili tudi vsak dva svoja športnika. In spet Slovenija ni pri vsej svoji majhnosti prav nič zaostajala za drugimi državami, saj je Leon Štukelj na odprtju olimpijskih iger v Atlanti segel v roko samemu takratnemu predsedniku ZDA Billu Clintonu, Petra Majdič pa je, kljub hudemu padcu in zlomljenim rebrom, v

Vancouvru osvojila bronasto olimpijsko medaljo.

V sredo smo nadaljevali z ogledi. Prva postaja je bila katedrala v Durhamu, ki je eden najlepših primerov normanske arhitekture. Kljub veličini mogočne zgradbe so na svoj račun prišli predvsem navdušenci Harrya Potterja, saj so bili prizori iz čarovniške šole Bradavičarke snemani tudi tukaj. Istega dne smo obiskali tudi muzej na prostem, imenovan Beamishmuseum, ki prikazuje življenje v urbani in podeželski severovzhodni Angliji na vrhuncu industrializacije na začetku 20. stoletja. Mešanica prenesenih in originalnih stavb, velika zbirka predmetov, vozil, celo živali in ljudi v kostumih, zaradi

katerih imaš prav zares občutek, da te je časovni stoj popeljal sto let nazaj, te enostavno navdušijo. V četrtek smo nadaljevali z delom. Potem ko so nam Angleži in Grki predstavili celotno zgodovino olimpijskih iger, smo mi nadaljevali s predstavitvijo našega projektnega tedna, ki smo ga imeli v novembru, s katero smo želeli predvsem pokazati, da matematika ni le nek neuporaben predmet, temveč še kako uporabna znanost tudi v športu. Dan smo končali s skupno večerjo in folk koncertom.

V petek smo se udeležili simulacije parlamenta v Shotton Hallu, v kateri so poleg nas sodelovale tudi šole iz drugih Comenius projektov. Naloga je bila utemeljiti, kako najbolje razdeliti 20 milijard evrov članicam Evropske unije. Vsaka skupina je morala najprej predstaviti svojo državo in utemeljiti, kam bi rada investirala denar ter na podlagi posebne formule tudi prikazati njeno razdelitev med članicami. Po končanih predstavitvah je sledilo lobiranje, kajti vsaka država si je prizadevala za to, da bi njen predlog podprlo čim več držav. Mi smo predstavljali Belgijo in pristali na četrtem mestu, zmagal pa je predlog koalicije Italije, Irske in Grčije. S simulacijo so nam organizatorji želeli pokazati, kako stvari potekajo v pravem parlamentu, sama pa sem ugotovila, da je za uveljavitev nekega predloga potrebnih veliko pogajanj, potrpežljivosti in komunikativnosti. Petek je bil tudi zadnji dan, ki smo ga preživeli skupaj. In to v pravem pomenu besede, saj je bil petkov družabni večer kot nalašč za druženje in zabavo. Hiteli smo si pripovedovati, česar med tednom pač nismo utegnili, se skupaj fotografirali, izmenjevali podpise in obljube, da bomo ostali v kontaktu.

V soboto smo v kovčke spravili svojo garderobo, darila, spomine in se z njimi zopet podali na letališče. Težko se je bilo posloviti od Deanove družine, gledati Patrickove krokodilje solze, iskati besede, s katerimi bi povedala, kako hvaležna sem za vso gostoljubnost. Marsikaj bi še lahko povedala, predvsem pa to, da moraš Anglijo preprosto doživeti, tako kot sem jo jaz. Šolske uniforme, sloviti BBC, čudovita pokrajina, dežnik v torbi, viktorijanske hiše, vožnja po levi, rdeči avtobusi, čaj, predvsem pa velika sproščenost in družabnost ljudi, ki je v Sloveniji večinoma ne doživiš. Marsikaj sem se naučila, česar se sicer v istem tednu za šolskimi klopmi ne bi. Če se vam bo kdaj ponudila takšna enkratna priložnost, kot se je meni, vam svetujem le odprtost in pripravljenost na nove izzive.

Mateja Bavčar

Slow Italija

Končno je napočil dolgo pričakovani četrtek, 26. 4. 2012, ko smo še vsi zaspani, a polni pričakovanj in vznemirjenja prišli s potovalkami v šolo. Na ta dan smo namreč prek čezmejnega projekta Slowtourism odpotovali v Italijo, natančneje v pokrajino Polesine, ki smo jo raziskali podolgem in počez.

Ekскурzija je bila v celoti plačana s strani projekta, zato so se nam v šali porajala mnoga vprašanja in teorije, kaj nas tam dejansko čaka. Vendar smo bili že ob prihodu v kraj Fratta Polesine zelo lepo in toplo sprejeti kot tudi vse dni potem. Počutili smo se resnično dobrodošli in domače. Kaj kmalu smo spoznali, da bo vse potekalo resnično sloooow! Nihče se ni preveč oziral na uro in urnike: ko smo prišli, smo prišli, če smo zamudili, nič hudega! Všeč nam je bilo, da se nam ni nikamor mudilo in da je vse potekale brez hitenja. Tako smo lahko resnično doživeli ta del Italije.

Proti večeru prvega dne smo se zapeljali do kraja Bergamino, kjer smo si ogledali muzej vrtiljakov in zabave. Mislim, da bi se nas veliko strinjalo, da je bil to več kot le muzej. Ob poslušanju lajn in

ogledovanju, kako so se zabavali v starih časih, se je v mnogih od nas porodila otroška iskrica. Zabava je bila vedno pomembna, le da so se njene oblike skozi čas precej spreminjale. Po ogledu je sledila vožnja s kolesi po podeželju okrog mesta. To je bil eden najlepših dogodkov celotne ekskurzije. Lahkotna vožnja z vetrom v laseh po ravnini, ki ji ni videti konca. Občutek svobode, ko kolesariš mimo obsežnih polj, vse te žive in prebujajoče se barve, ki te obdajajo ... Vse, kar te navdaja ob tem, je težko zajeti z besedami. Je nekaj, kar moraš doživeti.

V mestni hiši v Rovigu so nas naslednji dan pozdravile pomembne osebnosti tega kraja. Hkrati pa so nas v 'zanimivi' angleščini nagovorili tudi sovrstniki, ki se šolajo na Inštitutu De Amicis. Nato smo ponovno skočili na kolo in se zapeljali okrog mesta in poleg stavb ter znamenitosti opazovali tudi miren način življenja domačinov. V nasprotju s kaosom in hrupom, ki velikokrat vlada na ulicah italijanskih mest, sta tu vladala mir in precejšna tišina. Mesto smo si ogledali tudi peš ter podrobneje spoznali njegovo zgodovino in posebnosti. Nekateri s(m)o brezupno iskali kebab, a smo kaj kmalu spoznali, da je bilo vse zaman, saj smo se odpravili na kosilo v Hotelski inštitut v Adrio. To je bilo daleč najboljšo kosilo v zadnjem času. Po dolgi vožnji smo prispeli v Comacchio, kjer smo obiskali sejem Birdwatching. Sodelovali smo v raznih delavnicah, opazovali naravo in ptiče ter vse skupaj, vključno s testiranjem, če je voda dovolj topla za kopanje, spoznavali tudi na svoj način. Še posebej zanimiva izkušnja je bila, ko smo med ogledovanjem stojnic na sejmu kar naenkrat zagledali stojnico, ki je predstavljala Slovenijo. Lepo je bilo srečati in spoznati Slovence sredi Italije! Pa naj še kdo reče, da svet ni majhen ali pa da nas je Slovencev malo!

V soboto smo se vrnili v mesto Adria in si ogledali arheološki muzej, katerega ogled je bil zanimiv, saj je bilo razstavljenih veliko ostankov, sicer precej skrivnostnih in nerazvozlanih Etruščanov. Muzej je izjemno bogat z materialnimi viri, ki se kar kopičijo v vitrinah in nam govorijo svojo zgodbo. Ob ogledovanju vseh teh predmetov se zamisliš, kaj vse je bil človek sposoben izdelati in narediti v potrebi po preživetju že tisočletja nazaj. Tudi po tem mestu smo se sprehodili in občutili njegov utrip. Ta dan smo imeli kosilo kar na plaži v turističnem kraju Rosolina Mare. Pričakovali smo majhno, kamnito plažo, dobili pa dolgo, peščeno in polno ljudi vseh starosti in državljanstev. Nekateri so po dolgi noči na plaži kar zaspali, drugi so igrali odbojko, spet tretji pa so morje in plažo vzeli dobesečno, odšli v nabavo kopalk in se navdušeno vrgli v morje ter se predajali morskim radostim že ob koncu aprila.

Ponovno je sledila dolga vožnja ob reki Pad, ki jo obdajajo njive in travniki, po katerih se vijejo potočki, nato pa smo se po reki z ladjico tudi zapeljali.

Ker je bil to zadnji večer, so nam pripravili poseben program. Vse tri šole smo se zbrale skupaj na večerji v Regionalnem muzeju melioracij, kjer smo se ponovno obilno najedli. Večerjo so nam popestrili z animacijami in učenjem tradicionalnih plesov ter pesmi. Najzanimivejši pa je bil seveda ples, ki je sledil. Ko smo se že vsi bali, da ne bo nič z zabavo, ker smo bili vsi preveč sramežljivi, da bi odšli prvi na plesišče, smo se nato vseeno opogumili škofijci in odprli plesišče. Kmalu so se nam pridružili tudi ostali in skupaj smo se prepustili ritmom moderne glasbe. Na žalost se je prehitro končalo in sledila je še zadnja nočitev v Italiji.

V nedeljo smo se s težkim srcem poslovili od Italije. Kljub kratkemu času, ki smo ga preživeli v Rovigu in okolici, nam je uspelo ustvariti veliko spominov in doživeti ogromno. Ta provinca nam je resnično prirasla k srcu in upam, da jo bom imela možnost še kdaj obiskati. To ni bila le ekskurzija, tudi naše stare prijateljske vezi so se le še bolj okrepile, nastale pa so tudi nove. Skupaj smo se še bolj povezali, se spoznali, se presmejali in imeli možnost skupaj doživeti in raziskovati nove svetove. Hkrati nam je projekt Slowtourism pomagal odkriti tudi drugo, pogosto premalo poudarjeno plat turizma. Največji pomen potovanja in obiskovanja drugih dežel je namreč prav v tem, da kraj ne le obiščeš in se po njem sprehodiš, temveč ga spoznaš in doživiš, spleteš nova poznanstva in prijateljstva. Kajti za razliko od mnogih informacij in zgodovinskih dejstev, ki gredo počasi v pozabo, je prav to tisto, kar nam ostane v spominu in del nas tudi mnogo po tem, ko se vrnemo domov. Zato, TAKE IT SLOW! :D

Nina Kobal

Zbrala in uredila Irena Krapš Vodopivec

Deseto zlato priznanje za raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev OŠ Draga Bajca Vipava

1. del

»Učiteljica, kaj bomo pa letos raziskovali?« S takim vprašanjem začenjamo ure zgodovine v novem šolskem letu. Izdelava raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev vipavske osnovne šole je za učence že samoumevna. Vesela sem, da so navdušeni nad raziskovalnim delom in odkrivanjem bogate preteklosti. Pod mojim mentorstvom smo v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije od leta 1999 pripravili deset raziskovalnih nalog mladih zgodovinarjev, ki jim je komisija za delo zgodovinskih krožkov podelila zlato državno priznanje.

Vsaka raziskovalna naloga je učencem širila in dajala nova spoznanja o bogati slovenski in lokalni preteklosti ter razumevanje, da nam preteklost pomaga razumeti sedanji čas. Naučili so se metod raziskovalnega dela in vzročno posledičnega razmišljanja. Zelo pomembno je bilo razvijanje ustvarjalnosti, timskega dela, krepitev natančnosti in potrpežljivosti. Najpomembnejše pa je, da so učenci v skupnem delu in raziskovanju doživeli lepe trenutke, kot so zapisali marca 2004 v uvodu raziskovalne naloge Rajamo, rajamo, veseli smeh prodajamo: *»Košček za koščkom smo sestavljali celoto. Lepo nam je bilo, ko smo se srečevali z domačini in obujali njihove spomine. Ni nam žal marsikatere ure prostega časa, saj smo z novimi spoznanji obogatili sebe in upamo, da bomo tudi tiste, ki bodo posegli po naši raziskovalni nalogi.«*

Raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev od leta 2000 do leta 2012

Raziskovalna naloga	Šolsko leto	Število sodelujočih učencev
Na vipavskem placu (tema Kako so stanovali naši predniki)	1999/2000	16
S sadjem na pot (tema Promet in trgovina v preteklosti)	2001/2002	37
Rajamo, rajamo, veseli smeh prodajamo (tema Šport in telmna vzgoja v preteklosti)	2003/2004	29
Gremo na ples (tema Igre in zabava)	2005/2006	47

Tabela številka 1

Raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev od leta 2000 do leta 2012

Raziskovalna naloga	Šolsko leto	Število sodelujočih učencev
Za služkinjo v Trst in Gorico (tema Vloga žensk v preteklosti)	2010/2011	50
Tudi otroci so delali od zore do mraka (tema Plačilna sredstva skozi čas)	2011/2012	66

Tabela številka 3

Raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev od leta 2000 do leta 2012

Raziskovalna naloga	Šolsko leto	Število sodelujočih učencev
Vam pošto prinašam (tema Ko še ni bilo mobilnih)	2006/2007	38
Švilja bo k nam prišla (tema Obleka po meri človeka)	2007/2008	37
V ponedeljek bo žehta (tema Zdravje in oljka)	2008/2009	45
Bili so gojenci Dijaškega doma nižje gimnazije Vipava (tema Humanitarna dejavnost v mojem kraju)	2009/2010	26

Tabela številka 2

Letošnjo raziskovalno nalogo »Plačilna sredstva skozi čas«, ki smo jo naslovili »Tudi otroci so delali od zore do mraka« je pripravljalo kar 66 učencev od 7. do 9. razreda. Izbrana tema je bila za raziskovanje zelo zanimiva, ker je učencem približala življenje vrstnikov iz prve polovice 20. stoletja. V nalogi smo opisali, kako so otroci pomagali staršem v boju za preživetje družin, na kakšen način so bili otroci pohvaljeni za dobro opravljeno delo in kako so porabili denar, če so ga prejeli. Časovno smo zajeli obdobje med obema vojnama ter prva leta po 2. svetovni vojni do približno leta 1950.

Raziskovalno nalogo smo razdelili na poglavja. Najprej smo predstavili težko življenje Vipavcev v času pod Italijo, ko se je življenjska raven močno poslabšala predvsem zaradi novih in visokih davkov ter raznarodovalne politike fašistov. V času pred 2. svetovno vojno in med njo pa je sledila še slaba oskrba z živili in drugim blagom. Slednje je bil velik problem tudi v letih po vojni, kar smo v nalogi na kratko opisali. V drugem poglavju smo raziskali eno izmed

možnosti zaslužka. To je bila žrnada ali celodnevno fizično delo, ki so ga ljudje opravljali pri kmetih z več zemlje. Predstavili smo večja kmečka dela in oblike plačila. Možnosti zaslužka je bilo več, na primer prodaja sadja, zelišč, šivanje po hišah, delo služkinj pri bogatih in drugo, vendar smo omenjeno že raziskali v predhodnih raziskovalnih nalogah, zato smo se letos omejili le na raziskavo žrnade. V okviru tega poglavja smo opisali tudi dela na žrnadi, ki so jih opravljali otroci.

Sledi poglavje Otroci so doma veliko delali. Opisali smo, kakšna dela so morali otroci opravljati doma. Izpostavili smo otroke, ki so zjutraj in zvečer pasli živino, in tudi tiste otroke, ki so kot pastirji služili pri bogatejših kmetih. Sledi poglavje, na kakšen način so starši pohvalili otroke za dobro opravljeno delo. Večina pripovedovalcev je omenila, da je bila največja nagrada, če jim je mama ocvrla jajce. Ker pa je bilo doma veliko lačnih ust, so morali deliti eno ocvrto jajce z brati in sestrami, ki so hitro prišli zraven. Nalogo smo zaključili s poglavjem, ki smo ga naslovili Redki otroci so dobili denar. V njem smo zapisali ob kakšnih priložnostih so ga dobili, kaj so si želeli in kaj so si sploh lahko kupili. Ugotovili smo, da je bilo varčevanje nemogoče, saj je večini ljudi primanjkovalo najnujnejše in so vsak denar pametno porabili.

V zaključku smo z anketo med sedmošolci in osmošolci primerjali še vsakdanje domače dolžnosti, način starševske pohvale, njihove želje in količino denarja, ki ga prejmejo, z otroki prve polovice 20. stoletja.

1. junija 2012 sta Manca Štekar in Katja Pregelj iz 8. c zelo uspešno predstavili raziskovalno nalogo pred komisijo za delo zgodovinskih krožkov na državnem srečanju mladih zgodovinarjev v Braslovčah. Raziskovalno delo je nastalo na osnovi številnih zgodovinskih virov, tudi ustnih in fotografskih, ki so nam jih posredovali domačini. Vsem, ki ste nam pomagali, se zahvaljujem, saj brez vas ne bi bili tako uspešni.

*Ana Kobal,
mentorica mladih zgodovinarjev OŠ Draga Bajca Vipava*

Bila sta pomanjkanje in revščina

Ko je leta 1920 s podpisom rapalske pogodbe Vipavska dolina pripadla kraljevini Italiji, se je življenjska raven Vipavcev močno poslabšala. Z italijansko zasedbo naših krajev so kmetje izgubili svoj trg, zlasti za sadje in vino, ker niso mogli konkurirati italijanskim kmetovalcem. Kljub zelo nizki ceni so ljudje težko prodali pridelke, še težje kupili živino, davki pa so bili vedno večji. Italija je uveljavila tudi nov način pobiranja davkov prek zakupnikov, ki so bili povečini finančne ustanove in niso poznale odloga plačila. Najbolj osovražen človek v tistem času je bil davčni izterjevalec, ki je, če ni bilo denarja, spravil iz hleva tudi zadnjo kravo ali prašiča. (*Kronika Rihemberka – Branika, Branik 1994, str. 158.*) Tudi če so prašiča zaklali, je moral rejec od tega plačati davek. Obdavčeni so bili celo vozovi. Na vsakem vozu je moral biti napis, da je kmečki voz oziroma carro agricolo. (*Prav tam.*) Davek se je plačevalo tudi na kolesa, ki so bila oštevilčena. (*Pripovedoval je Stanislav Žgur iz Podnanosa.*)

Žgaričarjeva mama Angela iz Budanj s šestimi otroki leta 1942. Po moževi smrti je sama skrbela zanje. (Fotografija je zasebna last družine Krašna iz Budanj.)

Obdelan je bil vsak košček rodovitne zemlje. (Fotografija iz prvega desetletja 20. stoletja je zasebna last Marije Kravos iz Malih Žabelj.)

Gospa Olga Trošt iz Podrage nam je povedala, da je bila cena za liter vina 70 čentežimov, krava pa je stala približno 300 lir. Čeprav je bilo vino zelo poceni, so ga le težko prodali. Gospa Marija Mesesnel z Goč se spominja očetovih besed, ki jih je večkrat izrekel: »Koliko vina bi moral prodati, da bi bila moja družina sita?«

Teško gospodarsko stanje je leta 1928 poslabšala huda suša, ki ji je sledila še ena najhujših zim. Hud mraz, ko je bila temperatura med minus 18 in 20 stopinjami Celzija, je pritisnil med 10. in 12. februarjem. Pihala pa je tudi zelo močna burja s snegom. Takrat je pomrznilo veliko trt. Zmrznil je krompir, jajca in celo gnoj v hlevih pod živino in vino v pipah, ki so bile pri sodih. Mnogo ljudi se je tedaj zadolžilo. (*Kronika Rihemberka – Branika, Branik 1994, str. 162.*) Doma je bila vse večja revščina in garanje za preživetje. Celó v časopisu Goriška straža so zapisali: »Revščina sili k nam ... zdi se, kot da bi se vse norčevalo iz nas, tudi tisti, ki od naših žuljev žive.« (*Goriška straža, št. 61, 10. 8. 1928, str. 5.*)

Družine so bile velike, možnosti zaslužka, razen od kmetije, ni bilo. Oskrba s hrano in drugimi potrebščinami je bila sicer dobra, toda kupna moč prebivalstva je bila zelo majhna in si dobrin niso mogli kupiti. Vipavci so bili na začetku 20. stoletja predvsem kmetovalci z majhnimi kmetijami. Zaposlenih ljudi je bilo malo. Mnogo družin je imelo majhno premoženje ali so bili celo brez njega. (*Pripovedovala je Lidija Kodermac iz Volčje Drage.*)

Ljudje so se preživljali s tistim, kar so sami pridelali na kmetiji. Gojili so krompir, fižol, repo, zelje, koruzo, peso, pšenico, ječmen, zelenjavo, za konje pa oves. (*Pripovedovali sta Jožefa Žagar iz Vipave in Boža Šramelj iz Palčij pri Pivki.*) Imeli so domače mleko, maslo in jajca, ki so jih večinoma prodali. (*Pripovedoval je Jože Praček iz Dupelj.*) Doma so zredili tudi prašiča, toda italijanske oblasti so dovolile vzrejo le enega prašiča na pet članov družine. Lahko so kuhali tudi žganje, vendar le štiri litre na pet gospodinjstev. Če so ob kontroli odkrili več litrov žganja, je gospodar plačal kazen, presežek skuhanega žganja in kotel pa so pobrali. (*Pripovedovala sta Alojzija Remec in Branko Rosa iz Podrage.*)

Sveže in suho sadje je popestrilo skromno prehrano. Na fotografiji sta Joža Kovačeva in njena prijateljica Berta Jerajeva iz Podrage okrog leta 1943. (Fotografija je zasebna last Jožefe Božič iz Podbrega.)

nedeljah so jedli juho, goveje meso iz juhe in pire krompir. Za praznike so imeli tudi zrezke. Večina ljudi pa je uživala zelo skromno hrano. Vsak dan je bil zjutraj močnik, zvečer pa polenta. (*Pripovedovala je Ivanka Curk iz Vrhpolja.*) Polente, kljub temu da je bila na mizi vsaj enkrat na dan, se nihče ni preobjedel. (*Bogomil Blažko, Podoba nekega časa in ljudi, Nova Gorica 2011, str. 25.*)

Pod Italijo je bila hrana zelo draga, zato so v trgovinah kupili le tisto, česar niso pridelali doma: sladkor, sol, olje in petrolej za svetilke. Pašto in riž so kupili mogoče le enkrat na mesec. (*Pripovedovala sta Anton Fabčič iz Poreč in Marija Fajdiga iz Lož.*) V trgovinah se je dobilo različne dobrine, samo denarja ni bilo. Kupovali so zelo majhne količine. Gospoda Ludvika Curka iz Vipave je mama poslala v trgovino po pol kilograma sladkorja ali pol litra olja. Leta 1929 je liter olja stal 4,90 lir, kilogram sladkorja 6,60 lir, kilogram sira 9,50 lir, kilogram navadnih testenin 2,90 in riža 1,90 lire. Kilogram kave je bil za kmečkega človeka skoraj nedosegljiv, saj je bil 21 lir. Le redki so v trgovini kupovali meso. Cena za kilogram govejega mesa brez kosti je bil 11 lir. (*Pokrajinski arhiv Nova Gorica, dalje glej PANG, 24, Občina Ajdovščina, t. e. 7, a. e. 64 b, Sklep župana o cenah osnovnih živil v občini Ajdovščina, 25. novembra 1929.*) V desetih letih so se cene živil še povišale, na primer sladkor, pakiran po dva kilograma, je stal 13,40 lir, liter sončničnega olja pa kar 18,60 lir. Najcenejši riž je stal 3,80, testenine, pakirane po 250 gramov pa 1, 65 lire. (*PANG 24, Občina Ajdovščina, t. e. 28, a. e. 181, Cenik*

Številna družina Nabergoj iz Loke pri Lozicah leta 1930. (Fotografija je zasebna last družine Bratož.)

Ditta
COTONIFICIO TRIESTINO
esercente⁽¹⁾ BRONIERI S. A.
Comune⁽²⁾ di APOSTRICA Provincia di Trieste

Data della paga		Numero delle giornate effettive o delle ore di lavoro (Art. 12 Legge)	Ammontare della paga (senza deduzione di somme eventualmente dovute dall'operaio)		Spese eventualmente sostenute a proprio carico dall'operaio per l'esecuzione del lavoro	Firma della persona che fa la paga
Anno 19	Mese		in denaro	in natura		
1939	7	93	100 90	—	—	[Firma]
"	21	26	176 45	—	—	
SFT.	4	96	188 40	—	—	
"	18	96	203 01	—	—	
1940	2	10	183 60	—	—	[Firma]
"	16	96	201 45	—	—	
"	30	80	161 10	—	—	
Nov	13	80	138 10	—	—	
"	27	96	156	—	—	[Firma]
Dic	11	88	149 90	—	—	
"	25	88	167 15	—	—	
Gen	8	72	154 80	—	—	
"	22	96	199 45	—	—	[Firma]

(1) S'indichi quale industria o quale impresa esercita la Ditta.
(2) Per gli stabilimenti industriali si indichi il Comune dove questi sono situati; per le imprese il Comune dove ha domicilio il capo o l'esercente di esse.

Stran plačilne knjižice Albine Stopar iz Malih Žabelj, zaposlene v predilnici v Ajdovščini.
(Zasebna last Marije Kravos iz Malih Žabelj.)

blaga iz leta 1939.) Glede na to, da je kmet po celodnevem težkem fizičnem delu na žrnadi dobil 5 lir, večina pa še manj, je jasno, da so ljudje v trgovini težko kupili tudi osnovna živila. (Pripovedovala je Rozalija Brečelj iz Ajdovščine.)

Nekoliko lažje so se preživljali redki zaposleni delavci. Iz plačilne knjižice delavke Albine Stopar iz Malih Žabelj, zaposlene v predilnici v Ajdovščini, je razvidno, da je plačo dobila dvakrat v mesecu, na štirinajst dni. V avgustu 1926 je za 168 delovnih ur zaslužila 276,45 lir. Z zasluženim se je lažje preživljala. (Plačilna knjižica Albine Stopar je zasebna last Marije Kravos iz Malih Žabelj.)

Z vstopom Italije v drugo svetovno vojno se je preskrba precej poslabšala. Obvezne so bile enkrat letne oddaje živeža. Kmetje so morali oddajati: krompir, pšenico, vino, meso in drugo. Oddajni prostor je bil v Vipavi, kjer je danes Škofijska gimnazija (Pripovedoval je Anton Pregelj iz Sanabora.) in na prostoru ob glavni cesti, kjer je nekdanja stala bencinska črpalka. (Pripovedoval je Matija Kobal iz Vrhpolja.) Gospod Anton Pregelj iz Sanabora je povedal, da so ljudje do leta 1942 živeli skromno, a ne v pomanjkanju.

Večina ljudi se je težko preživljala.
(Fotografija je zasebna last Milene Ferjančič iz Podrage.)

Listino dei prezzi dei generi in distribuzione coi carri-blocco nel mese di Agosto 1939 - XVII

Genere	Quantità	Prezzo	Genere	Quantità	Prezzo
Marmellata solida cotognata scati, lata da kg. 1, la scatola		3,90	Reporto L.		
Marmellata solida cotognata cass. legno da kg. 1, la scatola		2,50			
Marmellata in vasetti di vetro "Cirio"	il vasetto	9,50			
Miele in vasetti da gr. 700 "Lario"	il vasetto	0,25			
Mutrina e capsule	la capsula	18,40			
Utile di olive bottiglie da 2 litri	il bottiglione				
Olio di semi	il litro				
Pasta di prima qualità	il Kg.				
Pasta extra pacchi da kg. 2 form. lungo e corto	il sacco	5,90			
Pasta all'uovo pacchetti da gr. 250 form. lungo e corto	il pacchetto	1,45			
Pasticceria assortita	la scatola				
Peperoni in scatola da gr. 500					
Pomodori pelati in scatole da gr. 600		1,20			
Riso camolino in pacchi da kg. 2	il sacco	3,80			
Riso Carolina in pacchi da kg. 2		4,80			
Sapone giallo da gr. 400	il pezzo	1,85			
Sapone tipo unico		0,95			
Sapone verde da gr. 400		1,55			
Sapone lana e seta		1,—			
Sapone per l'urto		0,45			
Sapone in pasta "Saponatutto"	il barattolo	1,50			
Saponetto "Saponatutto"	il pezzo	0,90			
Saponetto alla glicerina		1,50			
Saponetto disinfettanti		0,50			
Saponetto speciali		1,10			
Saponetto al formolo		0,70			
Sardine all'olio	la scatola	1,90			
Sgummi all'olio		1,60			
Spazzolini per denti	l'uno	2,70			
Stoccafisso spuntato al pomodoro da gr. 500	la scatola				
Succova Fassati	la bottiglia	5,—			
Succova Valt		5,—			
Surrogato caffè cicoria	il pacchetto	1,50			
Surrogato orlandese (in pacchi da 6 pezzi)	il sacco	5,40			
Tè Ati in pacchetti da gr. 50		4,40			
Tonnetto da gr. 400	la scatola	2,80			
Tonno all'olio da gr. 200		2,45			
Tonno bianco all'olio da gr. 500		4,30			
Vino comune rosso in damig. (da litri 25)	la damigiana	45,75			
Vino comune rosso in damig. (da litri 50)		83,50			
Vino comune bianco in damig. (da litri 25)		48,25			
Vino comune bianco in damig. (da litri 50)		88,50			
Vino Tuscano in fiaschi originali	il fiasco	4,40			
Vino Marsala in fiaschi		8,55			
Vino Vermouth bianco "Ferreiro" in bott.	la bottiglia	4,80			
Vino Vermouth bianco "Cinzano" in bott.		6,80			
Vino Vermouth rosso "Ferreiro" in bott.		6,50			
Vino Vermouth rosso "Cinzano" in bott.		6,50			
Vino Asti spumante		17,50			
Vino Spumante (secco)		9,50			
Vino Gran Spumante "Calissano"		9,50			
Vino Spumante Ferrero		9,50			
Vongole al condimento da gr. 150 (netto)	la scatola	1,75			
Zucchero in pacchi da kg. 2	il sacco	13,40			

Cenik blaga v avgustu 1939.

(PANG 24, Občina Ajdovščina, t. e. 28, a. e. 181.)

Živilske karte prebivalcev občine Ajdovščina za meso, mleko, jajca, sir, marmelado, krompir in stročnice verjetno iz konca 30. ali začetka 40. let 20. stoletja. (Zasebna last Vera Bizjaka iz Ajdovščine.)

ni dobilo. Potrebovali so izkaznico, ki so jo izdali na uradu v Vipavi. Dobilo pa se jo je le za jajca. Pod do Italije je bila tvegana, ker so bile na poti zasede partizanskih patrolj, ki so čakale Nemce, hkrati pa partizani niso odobraval osebni izkaznici, ki so jih izdali Nemci. Nekateri ljudje so se peljali v Gorico kar z Nemci, na njihovih tovornjakih. Nemci so domačine radi vzeli s seboj, ker so upali, da partizani ne bodo streljali na tovornjake s civilisti. Vendar ni bilo vedno tako in med žrtvami so bili včasih tudi civilisti. (Pripovedoval je Anton Pregelj iz Sanabora.)

Andrej Ferjančič iz Dupelj se spominja, kako se je leta 1944 prvič odpravil sam s »koreto« in z nekaj ženskami ter otroki iz njihove vasi peš v Sežano. Kupil je moko, ker je na Vipavskem ni bilo.

Besedilo so zapisali: Anja Marolt in Mateja Vitežnik, 7. a, Andrej Grohar, 7. b, Urša Krečič, 7. c, Matija Fajdiga, 8. b, Anja Bonča in Maj Žagar, 8. c, Tamara Tomić, 9. a, Neja Žgavec, 9. b, Brigita Ferjančič, Kristina Rosa, Jana Fabčič in Heidi Božič, 9. c.

Poglavje je iz raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev OŠ Draga Bajca Vipava Tudi otroci so delali od zore do mraka, marec 2012; mentorica: Ana Kobal.

Izjemen mednarodni uspeh vipavskih mladih likovnikov v Turčiji

Učenci Osnovne šole Draga Bajca Vipava so sodelovali na mednarodnem likovnem natečaju: MIZYAL GALLERY MUSEUM CHILDREN'S ART COMPETITION GAZIANTEP – TURKEY. Svoja dela so tu predstavili otroci v starosti 5 do 19 let iz sedemnajstih držav. Namen natečaja je, da prav s kulturnimi razlikami in mostovi, ki ob takih priložnostih nastajajo med različnimi »svetovi otrok«, prispevamo k miru v svetu. Na natečaju so otroci predstavili svoje sanje, želje, upe.

O izboru najboljših je odločala strokovna komisija, v sestavi številnih likovnikov in znanstvenikov, ki so prav v ta namen obiskali mesto Gaziantep v Turčiji. Tam so tudi izbrana likovna dela razstvljena in pravijo, da bodo uporabljena ob različnih dogodkih.

Učenci, osmošolci OŠ Draga Bajca Vipava, so se pod mentorstvom likovne pedagoginje Kristine Lavrenčič odlično odrezali:

Zlato medaljo v starostni skupini 13–18 let je prejela PATRICIJA ŽGAVEC za svoj barvni linorez z naslovom »ZEBRA«.

Sanabora.) Anton Fabčič iz Poreč se spominja, kako ga je italijanski uradnik na občini zavrnil, ko je po slovensko vprašal po kartah. Ukazal mu je, naj zapusti prostor, ker se tu govori le italijansko. Antonu ni preostalo drugega, kot da je zapustil pisarno, ponovno je potrkal, vstopil in v italijanščini vprašal za živilske karte.

Ljudje, ki so imeli zemljo, do kart niso bili upravičeni. Denarja niso imeli, v trgovinah pa je bilo malo blaga. Storitve, kot so bile na primer: fotografiranje za dokumente in njihova izdelava, obisk zdravnika ter zdravila, so lahko plačali z domačim maslom in jajci. (Pripovedoval je Anton Pregelj iz Sanabora.)

Po kapitulaciji Italije so mnogi ljudje hodili po živež v Staro Gorico in Trst, ker se ga pri nas

Bronasto medaljo je prejela LARA SLEJKO, ki je prav tako izdelala barvni linorez z naslovom »PTICE«. Na samo razstavo, kar je prav tako v tako veliki konkurenci raznolikih otroških umetnij iz 17. držav izjemen uspeh, pa so se uvrstile in ob tem našo šolo s svojim barvnimi linorezi zastopale: TEJA PIŽENT, Marija Krečič, Urška Janežič, Larisa Fabjan in Manca Štekar.

Kristina Lavrenčič

Vipavke državne šolske prvakinja

V sredo, 30. 5. 2012 je v Vipavi potekal finalni košarkarski turnir za mlajše deklice (igralke, rojene leta 1999 in mlajše). V pravem košarkarskem vzdušju so vse štiri dekliške ekipe pokazale odlično igro.

V prvi polfinalni tekmi so igralke OŠ Draga Bajca iz Vipave povedle proti vrstnicam z OŠ Tabor I Maribor. Le-te so se v končnici približale in celo povedle. Srčne in borbene Vipavke pa so na koncu izvlekle zmago z rezultatom 42 : 40 in se zaslužno uvrstile v finale.

V drugi polfinalni tekmi so igralke OŠ Grm iz Novega mesta težje od pričakovanj premagale nasprotnice z OŠ II Murska Sobota. Končni rezultat je bil 48 : 39.

V dvoboju poraženek za 3. mesto so več želje prikazale Mariborčanke in visoko (51 : 33) premagale ekipo iz Murske Sobote. Kljub temu so se odličij za 4. mesto, ki smo jih pripravili organizatorji, razveselile tudi igralke četrtouvrščene ekipe.

Finalni obračun je bil prava košarkarska poslastica. Boj za vsako žogo in vsak dosežen koš. Po izenačeni prvi tretjini so si mlade vipavske igralke priigrale lepo prednost enajstih točk (31 : 20). Novomeščanke se niso predale in so tri minute pred koncem tekme prišle do vodstva treh točk (35 : 38). Domačinke so na krilih navijačev ustavile vse nalete gostij, ki do konca tekme niso zmogle niti točke več. Vipavke so jih dosegle šest in zmagale z rezultatom 41 : 38.

V prvo peterko turnirja so bile izbrane Maša Abunar (OŠ Grm), Satja Škobalj (OŠ Tabor I), Nina Domljan (OŠ II Murska Sobota), Eva Premrn in Meta Kočevar (obe OŠ Draga Bajca Vipava).

Najboljša strelka turnirja je bila s 50 točkami Satja Škobalj (OŠ Tabor I), najbolj borbena igralka pa je bila Nika Kodelja (OŠ Draga Bajca Vipava).

OŠ Draga Bajca Vipava so zastopale: Eva Premrn (kapetanka ekipe), Maja Ipavec, Nicol Gec, Mateja Vitežnik, Greta Fabjan, Nina Drinič, Nika Kodelja, Meta Kočevar, Nika Mislej, Ana Pervanja, Terezija Krečič, Tjaša Kuzmin, Zala Ferjančič in Špela Fajdiga. Ekipo je po poškodbi trenerja Ivana Ivanova z odliko vodila Andreja Likar Ivanov, asistiral pa sta ji Aleks Kuzmin in Tanita Tomažič.

Rezultati finalnega turnirja:

Polfinale 1	OŠ DRAGA BAJCA : OŠ TABOR I	42 : 40
Polfinale 2	OŠ GRM : OŠ II MURSKA SOBOTA	48 : 39
Za 3. mesto	OŠ TABOR I : OŠ II MURSKA SOBOTA	51 : 33
Finale	OŠ DRAGA BAJCA : OŠ GRM	41 : 38

Vrstni red: **1. OŠ DRAGA BAJCA VIPAVA – DRŽAVNE PRVAKINJE**
 2. OŠ GRM NOVO MESTO
 3. OŠ TABOR I MARIBOR
 4. OŠ II MURSKA SOBOTA

Ivan Ivanov

Ena, dva, tri, štiri, pet! Videk, srajčka je nared!

Mi vse počnemo skupaj. Skupaj se učimo, igramo, raziskujemo, ustvarjamo, pojemo in sprejemamo nove izzive. Ker smo pogumni, jih vedno znova tudi uresničimo. Zanima nas veliko stvari in naša radovednost vsak dan znova rojeva nove ideje. Ena izmed njih je bila tudi ta, da naše starše ob koncu šolskega leta razveselimo z igrico Kdo je napravil Vidku srajčico. Počasi smo začeli z branjem besedila in učenjem le-tega na pamet, zbiranjem in šivanjem kostumov ter učenjem pesmic, ki bodo našo predstavo še dodatno popestrile. Vaje so bile naporne, a vedno zanimive. Učili smo se medsebojnega poslušanja, potrpežljivosti, sodelovanja in spoznavali, da zmoremo vsi skupaj ustvarjati projekte, ki razveseljujejo predvsem nas, naše starše, učitelje in prijatelje na šoli ter vse ostale, ki so si v zadnjih šolskih dneh ogledali našo predstavo. Piko na i so naši predstavi dodale tudi slike z liki iz pravljice, ki smo jih ustvarili pri likovni vzgoji. Medsebojno sodelovanje nas je še dodatno povežalo in pripeljalo k spoznanju, da te z malo medsebojnega truda in potrpežljivosti lahko vsako jutro v razredu čakajo le prijatelji.

In kaj nam je pri naši igrici najbolj všeč?

Všeč mi je, ker v igrici uprizarjamo stare čase. (Ana)

Pri igrici mi je najbolj všeč, ker veliko pojemo.

(Favstina)

Zabavno je pravljico spremenit v igrico. Najbolj napeto pa je takrat, ko moramo nastopati pred drugimi. Všeč mi je tudi besedilo, ker je na trenutke zelo smešno. (Urban)

Najbolj všeč pri igrici mi je moj kostum. (Jaka)

Pri igrici mi je zelo všeč scena, pisani kostumi in vse živali, ki nastopajo v njej. (Mojca)

Najbolj všeč pri igrici mi je to, da igramo otroke, kakršni so bili v starih časih ter da smo v tej vlogi lahko tako razigrani. (Kaja)

Pri igrici mi je najbolj všeč to, da igram glavno vlogo. (Matic)

Zelo mi je všeč, ker pri igrici veliko pojemo, pa tudi vsi otroci, ker govorijo smešne stvari. (Lea)

Igrica mi je zelo všeč zato, ker se lahko živim v vlogo igralca in imam pri svojem kostumu skrivni žep. (Matija)

Učenci 2. b razreda

Zaključek šolskega leta na Nanosu

Skupaj s starši smo se že v mesecu maju dogovorili, da bomo letošnji zaključek šolskega leta pripravili na Nanosu pri Abramcu. Določili smo tudi datum našega srečanja. Čeprav je bilo vreme nestanovitno, smo dan preživeli brez dežja.

Posebno težko so ta dan pričakovali "učenci" 3. a, saj so se veselili odhoda na Nanos, naše kulturne, zabavne in razigrane prireditve. Učenci so nastopali in s ponosom pokazali delček tega, kar so se med šolskim letom naučili.

Podeljena so bila tudi priznanja in pohvale za vsa tekmovanja in dosežke v tem šolskem letu na udeleženi področjih.

Rada bi se zahvalila vsem staršem, ki so s svojo organizacijo pripomogli, da sta bila naš popoldan in večer res lepa.

Zahvala velja tudi družini Jež na Nanosu – domačiji, kjer so nas dobro in okusno pogostili in nam dali svoj prostor na njihovi domačiji.

*Marija Mikuž Papež,
razredničarka*

Aktivno poletje 2012 v Občini Vipava

Osnovna šola Draga Bajca Vipava v sodelovanju z Občino Vipava organizira med poletnimi počitnicami aktivno preživljanje prostega časa. Osnovnošolci se bodo tako lahko udeležili različnih delavnic: športne (nogomet, rokomet, košarka, odbojka na mivki, tenis, plezanje, rolanje, kolesarjenje, pohodništvo, balinanje, kopanje ...), likovne in plesne delavnice. Program se bo odvijal v dopoldanskem času od 9.00 do 13.00 v športnem objektu na Gradišču pri Vipavi (Kamp Tura). V primeru slabega vremena pa v telovadnici OŠ Vipava, in sicer v naslednjih terminih: 26.6.–29.6.; 9.7.–13.7.; 6.8.–10.8. in 27.8.–31. 8. Otroci se lahko udeležijo aktivnosti v vseh terminih. Za malico poskrbijo otroci sami. Dodatne informacije: Mitja (041 228 288) in Andreja (040 626 468). Urniki odvozov otrok bodo objavljeni na spletni strani.

Enkrat na teden bomo otroke odpeljali na bazen v Ajdovščino. Cena vstopnice je 2 evra, ki jo otroci poravnajo na dan obiska bazena.

Andrejka Trošt Pižent

Iz CIRIUS-a

Razvojni oddelek vrtca

Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava (Cirius Vipava) v septembru ponovno pričenja z izvajanjem programa predšolske vzgoje za otroke z izrazitimi razvojnimi primanjkljaji. Tako po petih letih premora, ko vrtec ni deloval, Cirius Vipava pričenja s ponovnim delovanjem razvojnega oddelka (RO) vrtca. Tako se uresničujejo večletna prizadevanja tako staršev, kot tudi ustanove, da RO ponovno deluje.

V Cirius Vipava je razvojni oddelek vrtca že deloval od leta 1999 dalje, najprej kot enota rednega vrtca. V letu 2005/6 je ustanova pričela s postopki za ureditev statusa samostojnega vrtca, kar ji je leto kasneje tudi uspelo. V letu 2007 je skupaj z Ministrstvom za šolstvo in šport in soustanoviteljicama Občino Vipava in Občino Ajdovščina ustanovila samostojni RO vrtca. RO je nato še v istem letu prenehal z delovanjem, saj je generacija otrok, ki je bila vključena v vrtec, postala šoloobvezna in je nadaljevala z usposabljanjem v prilagojenih ali posebnih programih. V osmih letih delovanja RO, od leta 1999 do 2007, je bilo v prilagojene predšolske programe vključenih 17 otrok, razen enega so vsi nadaljevali z usposabljanjem v isti ustanovi, tudi ob prehodu v osnovnošolske programe.

Že v letu 2010 so se pojavile prošnje ter pobude posameznih staršev, da bi vrtec ponovno zaživel, vendar programa ni bilo možno ponovno vzpostaviti, predvsem zaradi nezadostnega števila otrok, ki bi takšno obliko izobraževanja potrebovali. Za

oblikovanje enega oddelka razvojnega vrtca je potrebno vključiti vsaj tri otroke z izrazitimi razvojnimi primanjkljaji, največ pa šest. Tako so se ustanova in s tem posledično tudi starši otrok s posebnimi potrebami znašli v »začaranem krogu«, ko RO ni bilo možno vzpostaviti. Ali je bilo premalo otrok ali pa starši niso začutili potrebe po prilagojenih programih, Zavod RS za šolstvo pa ni mogel izdati odločb o usmeritvi, ker RO formalno ni deloval.

In komu oz. kakšni populaciji otrok je pravzaprav RO namenjen? Predvsem otrokom s posebnimi potrebami, ki imajo več primanjkljajev z različnih področij in izkazujejo pomemben razvojni zaostanek. Ta se pogosto kaže na področju gibanja, duševnega razvoja ter drugih perceptivnih področij. Za

dosego optimalnega razvoja potrebujejo več individualnih, dodatnih, zunanjih vzpodbud s področja specialnopedagoških in terapevtskih obravnav. Delo specialnega pedagoga je v največji meri individualizirano in prilagojeno otrokovim individualnim posebnostim ter zmožnostim.

Ker Cirijs Vipava za vse svoje učence izvaja tudi kompletno rehabilitacijsko dejavnost s področja nevrofizioterapije, delovne terapije ter logopedije, bodo slednjih obravnav deležni tudi najmlajši. Prav skupno sodelovanje tima strokovnjakov s pedagoškega ter terapevtskega področja predstavlja pomembno prednost v načinu vodenja prilagojenega predšolskega programa. Otroci z več primanjkljaji, še zlasti, ko gre za primanjkljaje s širšega motoričnega področja, potrebujejo veliko spodbud, navajanja in učenja ter terapije, saj le tako pridobijo potrebna znanja s področja samourejanja, prilagojenega načina hranjenja ter vrste vsakodnevnih aktivnosti, potrebnih za življenje. Vse te spretnosti ter sposobnosti, ki so »zdravim« tako samoumevne in enostavne, mora otrok s posebnimi potrebami šele naučiti oz. razviti, kar pa je pomembna predpriprava za vzgojno-izobraževalni proces, ki sledi predšolski vzgoji. Spodbujanje otrokovega gibanja, govorno-jezikovne komunikacije, individualnih spretnosti ter znanj, njegovi starosti ter primarnim primanjkljajem primerne radovednosti, ob istočasnem spodbujanju razvijanja ustreznih socialnih interakcij, predstavljajo temeljne smernice delovanja RO.

Malčki iz RO bodo tako deležni vseh tistih dejavnosti, ki v ustanovi že delujejo, tako bodo imeli na razpolago bazen, notranje igrišče z igrali, ustrezno terapevtsko dejavnost, primerno arhitektonsko dostopnost in opremljenost igralnice ... In ne nazadnje, v bližini je tudi redni vrtec, v katerega lahko otroci s posebnimi potrebami tudi prehajajo.

*dr. Erna Žgur,
ravnateljica*

Svet zmagovalcev v Vipavi

16. državne igre Specialne olimpiade Slovenije

V duhu specialne olimpiade, gibanja, ki skrbi, da se tudi osebe z motnjami v duševnem razvoju lahko polnovredno udeležujejo v športnih dejavnostih in se vključujejo v okolje s pomočjo športa, smo v CIRIUS-u Vipava organizirali 16. državne igre Specialne olimpiade Slovenije. Igre so potekale v času od 8.–10. junija 2012 pod sloganom ZAČUTI BURJO, TEKMUJ PO SVOJE.

Priprava iger na državnem nivoju je velik in zahteven projekt, ki uspe samo pod pogojem, da se dela složno, strpno, z veliko mero potrpežljivosti in zaupanja. Organizator CIRIUS Vipava je sprejel organizacijo in v povezavi z Občino Vipava in slovensko vojsko ter pomočjo številnih društev, aktivov, športnih klubov, prostovoljcev, organizacij in posameznikov izpeljal igre na visokem nivoju.

PROMOCIJA IGER

V obdobju priprav na igre smo posvetili veliko pozornosti promociji iger. Igre smo promovirali na različne načine z namenom pridobivanja sponzorskih sredstev, pomoči in tudi zmanjševanja predsodkov okolja do ljudi, ki jih okolica pojmuje kot drugačne. Poseben poudarek smo namenili predstavitvam specialne olimpiade **v vzgojno-izobraževalnih institucijah**. Učenci so spoznali bistvo specialne olimpiade v

svetu in v Sloveniji in bili presenečeni nad zmožnostmi in dosežki specialnih olimpijcev. V sklopu delavnic so pod vodstvom mentorjev ustvarjali zastavice. Odziv je bil zelo dober, poslikali so namreč preko 500 zastavic, ki so v času iger krasile vsa prizorišča iger. V akciji poslikave zastavic so sodelovali otroci, učenci in dijaki iz 18 vzgojno-izobraževalnih ustanov. Predstavitve so potekale tudi na sedežih aktivov kmečkih žena, športnih klubov, v Krajevni skupnosti Goče, v vojašnici in v CIRIUS-u za upokojene bivše delavce CIRIUS, starše, prostovoljce, novinarje, kolektiv ...

Pridobili smo prostovoljce iz vrst vojske, gasilcev, dijakov, študentov, krajanov, upokojencev, ki so bili v času iger hostese ekipam, pomočniki sodnikom, maskote, pomočniki pri prehrani, čiščenju in redarstvu.

OKROGLA MIZA

V aprilu smo organizirali okroglo mizo in tiskovno konferenco z naslovom »**Imam pravico, da sem športnik.**« Izhodišče za diskusijo je bil MATP program, ki dokazuje, da se s pomočjo prilagoditev lahko šport približa tudi osebam z najtežjimi motnjami. Želeli smo predstaviti možnosti, dileme, izkušnje in ugotovitve glede vključevanja oseb s posebnimi potrebami v športne aktivnosti. Med predavatelji so bili tudi starši in predstavnica Zavoda za šport. Povabili smo športne pedagoge, zdravstvene delavce, ravnatelje, starše otrok, ki so vključeni v specialno olimpiado, in vse tiste, ki bi jih morebiti zanimala obravnavana tematika. Okrogla miza je uspela, z nekaterimi udeleženci smo sprejeli dogovore za nadaljnje sodelovanje. Mojca Dumančič je za ta dogodek pripravila video o uspehu tekmovalca Specialne olimpiade Stjepana Petroviča. Video je bil večkrat prikazan na TV SLO.

DOGAJANJE NA IGRAH

Na razpis se je prijavilo **49 slovenskih** ekip in povabljeni gostji, italijanska ekipa iz sosednje Medeje ter hrvaška ekipa iz Zagreba. Ekipa so bile nameščene v vojašnici Vipava in Dijaškem domu Ajdovščina. Zbirno mesto za vse udeležence je bil velik šotor na stadionu Vipava. Sprejeli smo **271 tekmovalcev in 114 trenerjev**. Stadion nam je, tako kot še veliko drugih objektov, za čas iger odstopila vojska. Ekipa so ob spremljavi godbe na pihala v organizirani povorki odšle najprej na Trg Pavla Rušta v Vipavi, kjer sta jih pozdravila župan mag. Ivan Princes in poveljnik vojašnice Vipava Pavel Jereb. Na sprejemu so sodelovali otroci iz vrtcev.

Igre smo otvorili v športnem centru Pale. Otvoritev je bila zelo atraktivna in umetniško dovršena. Olimpijski ogenj sta prižgala tekmovalka Specialne olimpiade Larisa Bitiči in naš nekdanji smučar in olimpijec Jure Franko, ambasador Specialne olimpiade Slovenije.

ŠPORTI

V soboto so začela predtekmovanja v 7 športih na različnih lokacijah. Posebnost specialne olimpiade je v tem, da vsakemu tekmovalcu po nudi možnost, da se pomeri s sebi enakimi in ima možnost zmagati. Tekmovalci namreč tekmujejo znotraj manjših skupin, ki so oblikovane na osnovi spola, starosti in rezultata s predtekmovanja.

V povezavi športnimi klubi in predstavniki specialne olimpiade smo izvedli številna dogovarjanja, izobraževanja in sestanke ter zagotovili optimalne pogoje za izvedbo tekmovanj.

Nogometne tekme so bile odigrane na nogometnem stadionu Vipava že v soboto. Sodelovale so tri ekipe.

Za vse ostale športe so bile v soboto kvalifikacije, v nedeljo pa tekmovanja.

Atletska tekmovanja so potekala na atletskem stadionu v Novi Gorici v sodelovanju z atletskim klubom Nova Gorica. S pomočjo prostovoljcev iz Srednje zdravstvene šole Nova Gorica je tekmovanje potekalo tekoče in brez napak.

Plavalne discipline smo v povezavi s Plavalnim klubom Nova Gorica izvedli v Športnem parku Gorica v Italiji.

Na **balinišču** v Športnem parku Pale v Ajdovščini so pod vodstvom balinarskih strokovnjakov iz vrst Specialne olimpiade in Balinarskega društva Ajdovščina potekala tekmovanja v bližanju, igri parov in posameznikov. V soboto so bila vsa predtekmovanja in tudi finale v tekmovanju parov.

V telovadnici Osnovne šole Draga Bajca Vipava so se tekmovalci pomerili v **elementih**

košarke. Sodili so člani Košarkarskega kluba iz Ajdovščine in prostovoljke iz Sredne šole Vena Piona Ajdovščina. Udeleženci so tekmovali na treh postajah, in sicer: met v cilj, vodenje žoge na 10 m in met na koš z različnih označenih mest.

V vojašnici Vipava je bila s pomočjo vojakov in sodnikov **kolesarstva** pripravljena kolesarska proga. Tekmovalci so nastopili v težavnostno različnih disciplinah, od vožnje s trokolesom na 500 m do tekem na 10 km.

Namizni tenis je bil v športni dvorani Vojašnice Vipava. Pri enajstih mizah so sodili sodniki Namizno-teniškega kluba Ajdovščina in vojaki. V soboto so bila vsa predtekmovanja in tudi finale v tekmovanju parov.

Medalje so tekmovalcem, ki so dali vse od sebe, podelili znani športniki: Pirih Tomaž, Moičević Željko, Kosovelj Mitja, Fegic Adrijan, Bonča Valter, Sever Marko, Margon Mitja, Markič Matjaž, Petrič Anže, Jakofčič Tomaž, Markovič Matej in poveljnik vojašnice Vipava Jereb Pavel. Tekmovalcem so podelili skupno 83 kompletov medalj.

Omeniti velja, da so nam vsi sodniki in podeljevalci podarili svoj prosti čas in veliko dobre volje pri sodelovanju.

ZDRAVSTVENI PROGRAM

V sklopu spremljevalnih prireditev je v soboto potekal tudi **zdravstveni program »Fun fitness«** pod vodstvom mag. Tineta Kovačiča in drugih strokovnjakov na področju zdravstva in medicinske rehabilitacije iz CUDV Dobrna, CIRIUS Vipava ter študentov fizioterapevtov zdravstvene fakultete Ljubljana in evropskega središča Maribor. Šestindvajset članska ekipa zdravstvenih strokovnjakov je specialnim olimpijcem omogočila testiranje gibljivosti, ravnotežja, moči, aerobne zmogljivosti s pomočjo testov, ki jih je za SO pripravilo strokovno združenje ameriških fizioterapevtov in svetovala glede preventive pred športnimi poškodbami. Predstavili so nova dognanja v zvezi s telesno oz. športno dejavnostjo in posledičnim izboljšanjem motoričnih spretnosti, izboljšanjem delovanja pljučnega, srčnožilnega, kostnomišičnega ter živčnomišičnega sistema.

MEDIJI

Medijsko so bile igre zelo odmevne. Medijski pokrovitelji RTV Koper in Slovenske novice so bili ves čas iger prisotni in so pripravili veliko zelo dobrih prispevkov za Primorske novice, Radio Koper, TV Koper, RTV SLO. O njih so poročali v času najave in med samim potekom iger številni mediji z lokalnega okolja, pa tudi POP TV in RTV SLO.

ZAKLJUČEK

Ko smo v CIRIUS-u sprejeli organizacijo iger, smo se zavedali, da nas čaka veliko dela. Takšna organizacija po eni strani pomeni napor, skrb, sestanke, dogovarjanje, usklajevanje, po drugi strani pa je priložnost, da se povežemo vsi ljudje, ki imamo posluš in srce za sočloveka in združimo moči za doseg skupnega cilja. Naš kolektiv je igre sprejel kot priložnost. Zadovoljni smo, da smo delo dobro opravili. Dokazali smo, da smo lahko drug drugemu v oporo in širimo ideje povezovanja, enakosti, spoštovanja in sprejemanja drugačnosti.

*Tanja Princes,
idejni vodja in koordinatorica projekta »16. državne igre SOS«*

Na krilih razigranega poletja

V Medobčinskem društvu prijateljev mladine Ajdovščina smo prvi junijski dan obeležili z nagradnim izletom za devetošolce iz občin Ajdovščina in Vipava, ki so vseh devet osnovnošolskih let pridno prebirali knjige za bralno značko. Zlate bralce smo tako popeljali na kulturno potovanje na slovensko obalo. V Portorožu nas je pozdravilo vetrovno in oblačno vreme, odpravili smo se do Kosmačeve hiše, kjer nas je pričakala bibliotekarka Nada Leban iz Mestne knjižnice Piran. Zlatim bralcem in njihovim mentorjem je predstavila pisatelja Cirila Kosmača in njegovo delo. Še posebej so nas pritegnile anekdote iz njegovega življenja. Prisluhnilni smo tudi posnetku, na katerem pisatelj govori o tem, kako je moral pobegniti od doma, nakar smo si ogledali še spominsko sobo.

Novih spoznanj željni smo se odpeljali v Koper, kjer smo si ogledali Pokrajinski muzej Koper in staro mestno jedro.

Zlatim bralcem smo podelili spominska priznanja in knjižno nagrado – Osnove demokracije dr. Mira Cerarja, ilustratorja Izarja Lunačka. Naziv »Zlati bralec« je v vipavski občini doseglo 21 učenec. Mladim smo položili na srce, naj dobri knjigi ostanejo zvesti še naprej. Vse zahvale pa gredo marljivim mentorjem, ki vsa leta spodbujajo mlade k prebiranju knjig.

Počitnice so najlepši del leta, ko imamo čas za zabavo, pohode, druženje in odkrivanje novih

stvari. Prostovoljci našega društva si vedno znova prizadevajo, da bi prosti čas otrok in mladih zapolnili čim bolj kvalitetno, zato so za njihove poletne počitnice tudi letos pripravili bogat program. Brezplačne ustvarjalne delavnice bodo letos potekale v Hiši mladih v Palah, kjer je naš nov sedež društva, v Vipavi, Vrhopolju, Podnanosu in na Gočah. Veliko zanimanja je tudi za letovanja – letos ponujamo štiri različne termine v Piranu in na Nerezinah. V juliju bomo v Ajdovščini tudi igrivo jezikali v angleščini in francoščini, mini jezikovni tečaj je brezplačen. V začetku avgusta bomo organizirali brezplačen tečaj rolanja za otroke, konec meseca pa bomo obiskali adrenalinski park v Postojni. Naši mladi prostovoljci se na delo z otroki in mladimi pripravljajo že več mesecev, tudi z različnimi izobraževanji in usposabljanji, ki potekajo v programu »Prostovoljno mladinsko delo«, ki ga je letos finančno podprl tudi Urad RS za mladino pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

Letovanja ob morju so za otroke in mlade prav posebno doživetje. Žal pa si vsi tega ne morejo privoščiti, zato si na MDPM Ajdovščina z akcijo »Pomežik soncu« prizadevamo zagotoviti dovolj sredstev, da bi na letovanja odšli prav vsi otroci. Ker želimo v letošnjem »kriznem letu« omogočiti čim večjemu številu otrok brezplačno letovanje, vas prisrčno vabimo, da z naklonjenostjo sprejmete našo pobudo in prispevate po svojih močeh na transakcijski račun *Medobčinskega društva prijateljev mladine Ajdovščina, Cesta IV. Prekomorske 61a, TRR št. 04751 000 1446563 (Nova KBM d.d. podružnica Ajdovščina), sklic na št. 22, namen: Pomežik soncu*. Na tem mestu bi se radi zahvalili vsem, ki ste v tej humanitarni akciji že sodelovali in tistim, ki še nameravate.

14. junija 2012 so se naši prostovoljci mudili na Brdu pri Kranju, kjer jih je sprejel predsednik Danilo Türk in njegova soproga ob podelitvi priznanj najboljšim prostovoljcem v letu 2011. Priznanja za svoje marljivo delo so prejeli: *Mitja Lavrenčič*, dolgoletni prostovoljec, pedagoški vodja, vzgojitelj na letovanjih, mentor športnih aktivnosti in organizator dogodkov, prostovoljka *Mateja Kavčič*, vzgojiteljica na letovanjih, mentorica športnih in ustvarjalnih delavnic ter gospa *Marta Trebižan* za dolgoletno prostovoljno delo kot mentorica ustvarjalnih delavnic, svetovalka, s svojimi dragocenimi izkušnjami pa nam pomaga pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Priznanje smo prejeli tudi v kategoriji »Naj prostovoljski projekt 2011« za humanitarni projekt »Pomežik soncu«. Čestitke vsem.

Za več informacij glede počitniških dejavnosti smo dosegljivi na sedežu društva v Palah, Cesta IV. Prekomorske 61a, vsak delovni dan od 9. do 15. ure ali na tel. št. 05 368 91 40 ali 041 490 360. Vabimo vas tudi k ogledu naše spletne strani www.mdpm-ajdovscina.si

Obiskali smo stanovalce Pristana v Vipavi

Društvo upokojencev Vipava tudi letos nadaljuje z obiski doma upokojencev v Ajdovščini in Pristana v Vipavi. To je le del programa aktivnosti društva, ki ga vsako leto sprejme občni zbor društva. Spoznanje, da so srečanja dobro sprejeta, nas je opogumilo. Tako smo v letu 2011 uvedli tudi srečanje z otroki Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje v Vipavi.

Srečanja popestrijo nastopi otrok Osnovne šole Vipava in podružničnih šol ter člani društva, ki s svojimi nastopi starejšim olepšajo urice druženja. Tako je bilo tudi 29. 5. 2012, ko so srečanje popestrili učenci osnovne šole iz Podnanosa. Njihove spretno roke in presenetljiva uigranost so pod nadzorstvom njihove mentorice Vide Trošt Vidic, ki je pripravila primeren izbor pesmi, pričarali nepozabno vzdušje med stanovalci Pristana.

K pravemu vzdušju so prispevale tudi tople besede predsednika društva Iva Krušec, ki je jesen življenja opisal z besedami, kot je tudi jesen življenja lahko lepa. Po kulturnem programu so prostovoljke društva stanovalce obdarile s prvim pomladanskim sadežem, češnjami.

Druženje se je ob kavici nadaljevalo s klepetom prostovoljk in stanovalcev, ki so obujali spomine na čase, ko so tudi oni nabirali češnje. Lepo je bilo slišati tudi besede stanovalke Lojzke, ki je dejala, da čuti, kot da smo stanovalce doma »vzeli kar za svoje«. To je posebno priznanje nastopajočim otrokom in vsem tistim, ki zmorejo živeti tudi za drugega.

Tudi mi prostovoljke in prostovoljci ter člani upravnega odbora Društva upokojencev Vipava smo začutili zadovoljstvo, saj smo starejšim, ki nimajo te sreče, da bi jesen življenja preživel med svojci, olepšali dan.

*Stanka Goričan,
DU Vipava*

IZ NAŠE ŽUPNIJE

»Bratje in sestre, dvignimo zveličavni kelih in slavimo Gospoda.«

Srebrna maša Aleksandra Skapina v Vipavi

»Pri duhovniškem posvečenju škof prikliča na kandidata za posvečenje Božjo moč. Ta ga zaznamuje z neizbrisnim znamenjem, da ga nikoli več ne bo zapustila. Kot sodelavec svojega škofa bo duhovnik oznanjal Božjo besedo, delil zakramente in predvsem obhajal sveto Evharistijo.« (Youcat, 254; prim. KKC [1562–1568])

Nova maša, ki jo po duhovniškemu posvečenju duhovnik obhaja v (domači) župniji, je za vse verne v župniji praznik velikega veselja in hvale Bogu, ki je v svojo službo poklical nekoga iz župnijskega občestva. V spoštovanju duhovniškega poklica ob zavedanju njegovega poslanstva za ljudi župnija slovesno obeleži tudi obletnice slavlja nove maše.

V slovesno okrašeni vipavski župnijski cerkvi je

tako zbrano župnijsko občestvo v nedeljo, 10. junija, z veseljem sprejelo duhovniškega jubilanta, srebrnomašnika Aleksandra (Sandija) Skapina, ki je daroval sveto mašo ob petindvajsetletnici svojega duhovništva.

'Srebrnomašnik, bod' pozdravljen' je poleg mlajev pred cerkvijo ob mogočni orgelski spremljavi zadonelo s kora, kjer sta za to slovesnost uspešno združila moči mešani in moški župnijski zbor. V pozdravnem nagovoru je jubilanta župnija priporočila Mariji, Kraljici duhovnikov. Mladi so pri maši sodelovali s prošnjami, tudi s prošnjo za vztrajnost v molitvi za duhovne poklice, da bodo

tisti, ki jih Bog kliče, njegov klic mogli slišati in nanj odgovoriti.

Srebrnomašnik Sandi, ki je svojo duhovniško pot skoraj desetletje posvečal misijonom na Slonokoščeni obali, je izrazil veliko hvaležnost za tak sprejem v rojstni župniji. Zahvalil se je vsem, ki so sodelovali pri pripravi slovesnosti, zlasti pa je bila zahvala namenjena župniku in dekanu msgr. Francu Pivku, vipavskemu župniku tudi v času, ko je v njem zorela odločitev za duhovniški poklic. Poudaril je pot utrjevanja osebne vere mladostnega obdobja tudi ob druženju pri raznih delih tako pri župnijski cerkvi kot pri cerkvi v Logu. To t. i. 'praktično krščanstvo' ima velik pomen, tudi danes. Župnik msgr. Pivk je izrazil globoko hvaležnost srebrnomašniku Sandiju, saj se je v času Sandijevega delovanja v misijonih močnejše oblikovala misijonska zavest v župniji. To duhovno bogastvo župnije se pokaže vsako leto, ko se v župniji z uspešnimi trikraljevskimi akcijami potrjuje povezanost z misijoni oziroma čut za tamkajšnje potrebe.

Ob sklepu slovesnega bogoslužja (pred nadaljnjim druženjem pred cerkvijo) je jubilantu lahko voščil še vsak osebno. Za spomin na slovesnost je poleg spominske podobice s podobo keliha – afriške čaše prejel še kakavovo zrno, 'praktični' utrinek iz misijonov in zanimivost za vse, predvsem otroke.

Zahvalna pesem Te Deum, Tebe Boga hvalimo, je še polepšana z zvenom glasbil Sandijevih nečakov donela v hvalo Bogu za vse, kar daje, in vse, kar blagoslavlja, da ob vloženem trudu lahko rodi sadove.

Barbara K. Tomažič

ZA DOM IN DRUŽINO

Filip Terčelj – primorski Mojzes

Drugega Terčeljevega shoda se je udeležilo kar 800 romarjev

V nedeljo, 10. junija, je z različnih izhodišč do gozdne »katedrale« v bližini Kovka nad Vipavsko dolino potekal drugi Terčeljev pohod. Kljub slabi vremenski napovedi se ga je udeležilo približno 800 romarjev iz vse Slovenije, od tega pa je bilo veliko takih, ki so prišli peš iz Podkrajja, s Cola, z Otlice, iz Budanj, Šturij, Skrilj, Lokavca. Za varnost pohodnikov so poskrbeli gorski reševalci, pridružili pa so se jim tudi konjeniki, romarji sv. Jakoba, moške in žene v narodnih nošah, gasilci in skavti.

V čudoviti kotanji med visokimi drevesi pod tako imenovano Novo potjo so romarji najprej imeli molitveno uro, nato pa mašo za domovino, ki jo je ob somaševanju duhovnikov vipavske dekanije vodil dr. Primož Krečič, postulator za beatifikacijo Filipa Terčelja in voditelj pobude Post in molitev

za domovino. V nagovoru je Terčelja predstavil kot človeka, ki se je duhovne prenovе loteval od spodaj, dvigal ljudi in jih spodbujal k delovanju, ustvarjalnosti, duhovni rasti, kot duhovnika, ki je »tako človeški in domač, obenem pa zavezan za človeka, čist, jasen in brezkompromisen, tako božji in svet«. Dejal je, da smo kristjani predolgo le stali in gledali, dopuščali greh v družbi in v Cerkvi. »Tudi zato raste zanimanje za Filipa Terčelja, tega zamolčanega primorskega Mojzesa, enega od stebrov naše vernosti, kulture in pristne narodne pripadnosti,« ugotavlja dr. Krečič. Pri pozdravu miru je bila iznad oltarja

izpuščena jata golobov, ki so mir gozdne katedrale simbolično ponesli po naši domovini. Sveto mašo je oblikovala župnija Col, pevsko jo je obogatil njihov župnijski mešani pevski zbor, za poseben zven pa so poskrbeli pritrkovalci iz Lokavca.

Da se želi pohod v prihodnje razširiti v pravi shod, kot so jih poznali v Terčeljevem času, je nakazal kulturni program po maši, v katerem sta nastopila baritonist Marko Kobal in citrar Tomaž Plahutnik, zbrane pa je nagovoril zgodovinar Jože Dežman. Filipa Terčelja je postavil ob bok Maksimljanu Kolbeju, saj se je v težkih vojnih časih zavzel za pravice vsakogar, pa naj je bil kristjan, komunist ali okupator, in s tem pokazal svojo globoko človečnost in svetništvo. Terčelj je bil po Dežmanovih besedah revolucionar, a revolucionar z ljubeznijo do človeka. Romarje je pozdravil tudi evropski poslanec Lojze Peterle. Po maši je bil za otroke organiziran poseben program, po prireditvi pa po zaslugi gostoljubnih domačinov ni manjkalo niti okrepitve za telo in dobrega gorjanskega vzdušja.

Letos mineva 90 let, odkar je Filip Terčelj prvič maševal in ob oltarni mizi družil več tisoč ljudi. V času, ko si prizadevamo, da bi ta veliki mož dosegel čast oltarja, je prav, da se ga spominjamo tudi s takimi pohodi, shodi in mašami ter tako nadaljujemo njegovo pot krepitev posameznika, naroda in vere.

Urška Makovec

Poslednja knjiga Toneta Pavčka

Pesnik Tone Pavček (1928–2011) je, preden se je poslovil, dokončal svojo zadnjo pesniško zbirko, v kateri je spregovoril o angelih, ki so, tako kot ljudje, sila različni, a skoraj vedno pripravljeni, da storijo kaj dobrega. Zadnja Pavčkova zbirka ne govori o nadnaravnih bitjih iz nebes, temveč je v svoji virtuozi pesniški igri in igrivosti čudovita hvalnica največji dragocenosti, ki jo imamo – življenju:

*Zdaj pa je že tako, da pesniki likvidirajo srce –
nobenega srca več v nobenem verzu, nobene romantike, jaz pa hočem
še in še novo srce za nove podvige, za nove brige, za nove verige,
zvezane okrog tega ali onega dekleta, in biti mali sladki suženj.*

Pesmim je dodana tudi spremna beseda pesnikove hčerke **Saše Pavček**.

Očetovi angeli

Angeli mojega očeta me preletavajo od dneva, ko očeta ni več, vedno pogosteje in vedno bolj zavezujoče. Vsak dan njegove dolge bolezni so ga spremljali in v najbolj težkih trenutkih, ko se je telo borilo z bolečino in pljuča s hlastanjem po zraku, se mi je zazrl v oči in njegov kazalec mi je pomignil, da mi mora še nekaj važnega povedati, preden bi njegov močni glas zamrl. Ničkolikokrat sem se napeta in solzna sklonila k njemu in prisluhnila naročilu, naj poskrbim za Angele. V strahu, da bi glas potihnil, sem se stisnila čisto blizu obraza in vedno mi je z istim žarom, predanostjo in skrbjo naročal, naj jih nesem v tisk. V Mladinsko knjigo, da konča, kjer je začel. Naj bo lepa knjiga in naj izide na Prešernov dan 2012. Seveda bom, sem vedno odvrnila, prej boš naredil korekture in pregledal ilustracije, pa na predstavitev boš šel. Navadno se je nasmehnil in dodal, morda pa res. Ti prizori so se ponavljali iz meseca v mesec vse leto, vrteli so se kot star mlinski kamen, ki melje življenje in ga spreminja v prah. Kljub vsemu hudemu sem slutila, da imava še čas. Slutila tudi, da obilni zimski sneg leta 2010 ni njegova zadnja bela odeja. Ne, ni ga vzel lanski sneg, vzel ga je prvi letošnji 20. oktobra. S čisto mladimi, živo modrimi očmi je strmel vanj.

Kaj gledaš, dedo?

Popolnoma jasne, čudežno mlade oči na izmučenem obrazu so žarele kot nikoli doslej. Poprej je doživel še zadnjo pomlad, poletje in jesen, vedno na robu smrti in vedno s peresom v roki. Pisal je svoje nove, zadnje angela ...

Ena izmed pesmi v knjigi:

Moj angel

Pravijo, da ima vsak
svojega angela.
Moj je čisto meni enak:
nikoli ga ni doma.

Ko ga kličem, ga ni.
Ko ga iščem, ga ni.
Ko sem priden, ga ni.
Morda ga pa sploh ni.

A včasih se kar pojavi.
Če sem tiho, pozdravi,
če grd, me krcne po glavi
ali pa nogo podstavi,

da kot prava neroda
na suhem po tleh zgrmim.
Tako se igra. Škoda,
da jaz se ne morem z njim.

Iskrice

Skrivnost sreče ni v tem, da počneš to, kar rad počneš, temveč v tem, da imaš rad to, kar moraš početi.
(J.M. Barrie)

Sreča v življenju je sestavljena iz drobcev - majhnih, hitro pozabljenih pozornosti, kot so: poljub, nasmeh, prijazen pogled, iskrena pohvala. (S.T. Coleridge)

*Vzemi si čas za prijaznost. Saj je pot k sreči.
Vzemi si čas za sanje - popeljejo te med zvezde.
Vzemi si čas za to, da ljubiš in da si ljubljen - to je privilegij bogov.
Vzemi si čas in se ozri naokrog - dan je prekratek, da bi bil sebičen.
Vzemi si čas za smeh - ki je glasba duše.*
(Stara angleška molitev)

Spomini so kot iskre, ki pod pepelom tlijo, a ko jih razgrneš, vedno znova zažarijo. (Goethe)

Zlata pravila za kakovostno staranje

STAROST je drugačno življenjsko obdobje od mladosti in srednjih let,
vendar pa ni v ničemer manj smiselno,
kakor je življenje v mladosti in v srednjih letih.

STAROST ima svoje posebne naloge,
ki niso nič lažje ali manj pomembne,
kakor so naloge v mladih in v srednjih letih.

Za doživljanje smisla v STAROSTI je pomembno,
da človek svojo starost sprejme ,
da ohrani in o stvari z nekom pristen osebni človeški odnos
in da je povezan z ljudmi iz mlade in srednje generacije.

Če so VSE TRI GENERACIJE
med seboj tesno povezane,
je mladost varno – lepa,
so srednja leta mirno – radovitna,
starost pa spokojno – bogata.

*Inštitut Anton Trstenjaka
za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*

ZAHVALA

*V 93. letu starosti je
odšel v večnost*

Božidar Kalc - Dore
iz Vipave
(30. 9. 1919 – 14. 6. 2012)

*Zahvaljujemo se vsem, ki ste nam kakorkoli pomagali, stali ob strani in nam izrazili sožalje. Iskrena
hvala tudi gospodu župniku Francu Pivku za opravljen obred.*

*Družina Kalc
ma*

Očetu v slovo
hvala tudi gospodu župniku Francu Pivku za opravljen obred.

Družina Kalc

Očetu v slovo

Življenja si se veselil in ga trpel,
a pride dan, da roko daš v slovo,
težko sem zadnjič jo v dlan vzel,
duša pa zavije v žalost se grenkó.

Gromki glas še dolgo bo odmeval,
čeprav tišina zdaj polzi skozi zidove,
le moč življenjska, ki si jo izžareval,
ostaja za spomin, a duša rjove.

Zdaj mrzla je koščena tvoja roka,
ki nas skozi življenje je vodila,
v dotiku njenem varno, kot otroka,
ves strah in bolečina v njej se skrila.

Nekoč, ko tudi mene zemlja bo zakrila,
tuzemski bo spomin le bled ostajal,
odšli v večnost bomo brez pomnila,
a novi rod prihodnost bo porajal.

Jože Kalc

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 1.5.2012 DO 30.6.2012

Blaževič Jelka, Jordan	Bled	20 €
Brajovič Cvetka	Ljubljana	40 €
Clemenž Majda	Ljubljana	15 €
Fajdiga Benjamina	Goče	10 €
Gomizelj Magda	Šempeter	20 €
Hoenigman Nada	C.18.aprila 1	40 €
Ivanov Ljubica	Vojkova	10 €
Jež Milka	Kosovelova 12	10 €
Kobal Ivan	Ljubljana	40 €
Kodelja Aleš	Budanje	25 €
Kogoj Valentina	Budanje	10 €
Kukar Stanislava	Ljubljana	50 €
Malik Tilka	Gradišče	10 €
Petkovšek Jože	Ul. I. Ščeka 5	10 €
Podobnik Olga	Ljubljana	30 €
Pušnar Sonja	Šempeter	20 €
Štrancar Jožko	Ajdovščina	15 €
Skupaj		375 €

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TRR KS Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

**VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
JULIJ 2012
750 izvodov**

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Milan Poljšak in Polona Puc - lektorica

Naslednja številka bo izšla predvidoma septembra 2012. Vljudno prosimo vse, ki bi radi kaj zapisali za naše glasilo, da svoje prispevke pošljete najkasneje do 15. septembra na elektronski naslov **vipavski.glas@gmail.com**.

Za vse informacije lahko pokličete na tel. št. (05) 366 50 68 (Gizela) ali (05) 366 50 98 (Magda).

Tisk: Papirna galanterija Sedmak Ajdovščina

VSEBINA

Iz naše preteklosti

Oče Frančišek in zvonar.....	stran 1
Eden od biserov vipavske cerkvene umetnosti	stran 4
Kruta smrt vipavskega sina	stran 6
Bitka na Nanosu - 70 let pozneje	stran 8
Zapuščen biser - stara vinarska klet v Vipavi	stran 12

Predstavljamo vam

Ob častitljivem jubileju prof. Lelje Rehar Sancin	stran 15
---	----------

Iz naše KS

Dovolj je bilo čakanja	stran 17
Najem poslovnega prostora	stran 17
Ureditev pokopališča v Vipavi	stran 18
Pogled na vipavske ulice danes	stran 20

Iz naše občine

Praznik Občine Vipava	stran 21
Obnova rezidenčnega poslopja Lanthierijeve graščina	stran 22
Obnova bivšega vrtca v knjižnico z razširjenim programom v Vipavi	stran 24
Tisti lepi dnevi	stran 24

Iz ustanov in društev

Iz ŠGV

Iz dela na ŠGV	stran 26
----------------------	----------

Iz OŠ

Deseto zlato priznanje za raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev	stran 30
Izjemen mednarodni uspeh vipavskih mladih likovnikov v Turčiji	stran 34
Vipavke državne šolske prvakinja	stran 35
Ena, dva, tri, štiri, pet! Videk srajčka je nared	stran 36
Aktivno poletje 2012 v Občini Vipava	stran 37

Iz CIRIUS-a

Razvojni oddelek vrtca	stran 37
Svet zmagovalcev v Vipavi.....	stran 38

Iz društev

Na krilih razigranega poletja	stran 41
Obiskali smo stanovalce Pristana v Vipavi	stran 42

Iz naše župnije

Srebrna maša Aleksandra Skapina v Vipavi	stran 42
--	----------

Za dom in družino

Filip Terčelj - primorski Mojzes	stran 43
Poslednja knjiga Toneta Pavčka	stran 44
Iskrice	stran 45
Zlata pravila za kakovostno staranje.....	stran 46
Zahvala.....	stran 46

Za razvedrilo

Križanka	stran 47
----------------	----------

Ajdovščina
SP-dom 908(497.4)0
VIPAVSKI
2012
352.9(497.4 Vipava)
0145020,101
COBISS c

